Christ ℔ 2, 10, 8 (= Taf. 338)

Karlsruhe LB. Aug. XVIII f. 42r

83. 42

Hanc [illegible] ac Tom. 5. Edit. Lugdun. 1562. fol. 279. in 8va.

INCIPII EXPOSITIO FIDEI CATHOLICAE SCI AGUSTINI EPISCOPI : ad Petrum Diaconum.

Epistulam fili pbyse tue karitatis accepi. In qua te significasti uelle hierosolimam pgere. & poposcisti te litteris mis instrui. quae debeas in illis partibus; ueae fidei yregulam tenere. Gaudeo quidem quod p fide uera sine cullo perfidiae uitio custodiendae sollicitudinem geris. Sine qua nulla potest prodesse immo necesse cum fuis Apostolica quippe dicit auctoritas. qua sine fide impossibile est placere dō. Fides est namq; bonorum omnium fundamentum. fides est humanae salutis initium. sine hac nemo potest ad filiorum dei numerum pertinere. Qua sine ipsa nec in hoc saeculo quisquam iustificationis consequit gratiam. nec in futuro uitam possidebit aeternam. Et si quis hic non ambulauerit per fidem: non perueniet ad speciem. sine fide omnis labor hominis uacuus est. Male quippe est ut sine uera fide quisquis uellit dō per contemptum saeculi placere. quale si quis quam uidens ad patriam. in qua se scit beate esse uicturum relinquat ut nauis rectitudinem et inprouidus sectetur errorē. Quo non ad beatam ciuitatem perueniat. sed in praeceps cadat. ubi nec gaudium perueniendi detur. sed cadenti inter fluctus infremat. Verumtamen ut de fide sufficiens sermo promatur. nec temporis suffragatur spatium. quia celeriter nostrum cupimus habere responsum. Et tam magnum opus disputationis huius. utinam magnis uiribus possit impleri. Neque enim poposcisti sic te debere instrui. ut unam quamlibet hereseos (de fide) designare. contra quam specialiter nra disputatio uigilet atque intentio. Sed cum inde finitae definitionem fidei pbeas. eaque capias & hac subtilitate concludi. Videor pro dubio quam sit nobis impossibile. ut eam tu tam in breui plene comprehendamus. (cui) quo sufficienter esse non possumus. Et iam si tantum spatium temporis & tale nobis esset ingenium. ut multa uoluminа de hoc quod anhelas explicare faceremus. Sed quia dō pro peccatis omnium barbarorum uastitate. quae uerbum constitutum fecit super terram. Spes quia sicut tibi dedit hanc fidei eam sollicitudinem. sic & illam mihi. ut tuo tam bono tamque laudabili seruiam desiderio. sufficientem tribuit facultatem. Ut uel si non potuero cuncta dicere. per quae omnis error haereticus possit agnosci. & agnitus: ut cauere uel ut uitari. Tamen in nomine atque adiutorio eius inuitetur. quae unus solus & uerus & bonus deus. exercitia inquibus; saltem magnam expositionem catholicae fidei constituant. sine aliqua erroris caligine contineri. Quibus; prudenter. potens & illum deprehendere atque fugere. quae & si in hoc opere non uiderit specialiter disputationem continere (uinci), tamen exhibuerit quae hic generaliter atque absolute patenter. ut prosternat illae quae in fidelem hominem ambire uolunt. sursum rapere fidelium. non regula diuinae uoluntatis praecepta. sed nequitia humana mendacia inuenta.

Quocumque igitur loco fuerit constituitur. quia secundum se regulam nri saluatoris imperio promulgatam. nos (mando) caete. patrem & filium & spūm scm nominibus baptizatum. Principaliter atque indubitanter toto corde yesuine. patrem dm & filium dm. & spm scm dm. Id est scam atque inseparabilem trinitatem. unum esse naturaliter dm. De quo inde ut est dictum. audi israhel dns deus tuus dns unus est. & dnm deum tuum adorabis. & illi soli seruies. Verumtamen quia istum unum dm qui solus est naturaliter dr. non patrem solum. neque solum filium. neque solum spm scm. Aut eum qui spūs scūs prophetae in confessione huius trinitatis dicitur. uel patrem ut filium personaliter dicere sive credere. quo dominus esse est audiamus. Fides enim quam sei patres habere fecerunt audiamus. Fideles enim quam sei patres habere atque prophetae ante incarnationem filii dei diuinitus acceperunt. quam & iam sei apostoli de ipso dno in carne posita audierunt. & spūs scī magisterio instructi. Non solum sermone praedicauerunt. uerum & iam ad instructionem salubemmam posteritatis scripturis indictam reliquerunt. Unum dm praedicantes trinitatem. id est patrem & filium & spm scm. sed trinitatem uera non confusa. siue una eademque persona dicerent pater & filius & spūs scūs. Sicut enim sicut est pater & filius & spūs scūs una substantia sicut est una persona. nihil omnino est inquo uere aliter trinitas dicatur. Rursus trinitas quidem uera est. si quem unum modum pater & filius & spūs scūs personae sunt ab inuicem propriete tate distincti. sicut sunt naturae quoque diuersitate discreti. Sed quia in illo uno deo uera trinitas non solum quod unus dr est. sed & hoc quod trinitas est. (secundum dr trinitas ipsa non est.) naturaliter (in se) est. Propter ipsum dr. ipsius trinitas est. una in una natura unus est. Per hanc unitatem naturale totus pater in filio & spū scō est. & totus filius in patre & spū scō est. totus quoque spūs scūs in patre & filio est. Nulla horum extra quem libet ipsorum est. quia neque alterum aut praecedit aut excedit. aut magnitudine aut superat potestate. Quia neque filius nec spūs scūs quantum ad naturae diuinae unitatem pertinet. aut anterior aut minor est pater. Nec filius & spūs scūs inaequaliter atque immensiliter uelut anterior aut minor spūs scī. & aequalitate immensitate atque aut praecedere aut excedere naturaliter potest. Sicut ergo nec filius posterior aut minor est patre. neque spūs scūs posterior aut minor est filio. Aequalis quippe & sine initio est. quod filius de patris natura natus exstitit. Et aequalis & sine initio est. quod spūs scūs de natura patris filiique procedit. Ob hoc ergo tres unum recte credimus & dicimur dm. quia una praedicatur & aequaliter. una in

(sed simul patrem & filium & spm scm essedixerimus. Secundum ne sic patre & filium & spm scm unum dm esse quaerat. ad naturale attendat unitatem. ubi una dicimur. sicubi quae pater est eundem uel filium uel spm scm. Aut eum qui filius est siue patrem siue spm scm.

Arnst
Z, 2, 10, 9
(= Taf. 339)

Karlsruhe
LB. Aug.
XVIII 1. 1ᵛ

Zo.
II.
iii.

INCIPIT ORATIO DOMINICA

SCŌ CYPRIANO EDITA EXPOSITA.

Sicut magnae res parantur fratres dilectissimi. nihil sunt aliud quam diuina fundamenta aedificandae per ea fidei nutrimenta roborandae cordis gubernacula dirigendi itineris. praesidia perpetuandae salutis. Quaedam docilis credentium mentes interim instituimus. ad caelestia regna perducere. Multa etiam prophetae seruos suos dei dñi uoluit docere. sed quanto haec maiora sunt quae filius loquitur. qui dei sermo. qui in prophetis fuit propria uoce testatur. quantam meminisse debemus. ne aparetur uenienti uia. sed ipse ueniens et uiam nobis aperiens et ostendens. Qui intenebris morte sedentes improuidi et caeci prius fuimus. lucem gratiae luminati. rectae uitae duce et rectore dño teneremur. Quibus cetera salutaria sua monita et praecepta diuina. quibus populo consulit populo ad salutem. et cum ascendit. ipse formam dedit. Ipse quid precaremur. instituit et aedificauit. docuit. Benignitate facilis et quae cetera dare et conferre dignatus est. nihil prece et oratione quam filius docente apud patrem loquitur. facilius audiamur. Iam praedixerat horam uenire. quando ueri adoratores adorarent patrem in spū et ueritate. Et impletur quod ante promisit. ut in spū et ueritate deum sanctificantes. percipimus. de traditione quoq; eius uere et spualiter adoremus. Quae enim potest esse spualis oratio quamque a nobis data est a quo nobis et cū spū missa est. Quae uera apud patrem precatio. quamque efficax petitio quae est uera. de ore prolata est. Aut aliter orare quam docuit. non ignorantia soluatur sed culpa. Quando ipse posuerit et dixerit. reicitur mandatum dei. et traditionem uestram statuatis. Oremus itaque fratres dilectissimi sicut magister deus docuit. amica et familiaris oratio est dño deum suum orare. ad aures eius ascendere. eius orationem agnoscat pater. filii sui uerba cum prece faciamus. qui habitat in nobis. qui spiritum suum in pectore ipse fecit habitare. Et cum ipsum habeamus apud patrem aduocatum. pro peccatis nris. quando peccatores pro delictis nostris petimus. aduocati nri uerba probamus. Nam cum dicat. quodcumq; petieritis a patre in nomine meo uobis dabit. nobis. Quanto efficacius impetramus quod petimus. xpi nomine. si petamus ipsius oratione. Sit autem orantibus sermo et precatio cum disciplina. quiete continens. cogitemus nos sub conspectu dei stare. Placendum est diuinis oculis. et habitu corporis et modu uocis. Nam ut impudentis est clamoribus strepere. ita contra congruit uerecundo modestas precibus orare. Denique magister noster dñs secreto orare nos praecepit. absconditis

50 et remotis locis. in cubiculis ipsis. quod maxime a fide. Ut sciamus dñm ubiq; esse praesentem audire omnes et uidere et maiestatis suae plenitudinem. In abscondita quoq; et occulta penetrare. sicut scriptum est. Ego dr ad proximans et non dr de longinquo. si abscondatur fuerit homo in abscondita. ego ergo non uidebo eum. Nonne ego caelum et terram ego impleo. Et iterum. In omni loco oculi dr speculantur bonos et malos. Et quando unanimum cum fratribus conuenimus. et sacrificia diuina cum dei sacerdote celebramus. uerecundiae et disciplinae memorem esse debemus. Non passim uentilare preces suas incognitis sociis. nec petitionem commendandam modeste deo tumultuosa loquacitate iactare. Quia dr non uocis sed cordis auditor est. nec admonendus est deus clamoribus. qui cogitationes uideat. probante deo et angelo. Quid cogitatis nequa in cordibus uestris. et alio loco. Scitote omnes ecclesiae quia ego sum scrutator renis et cordis. Quod anna in primo regnorum libro ecclesiae typum habere custodire seruare. quae dm non clamosa petitione. sed tacite et commodeste. intra ipsos pectoris latebras precabatur. prece occulta. sed manifesta fide loquebatur. non uoce sed corde. Quia sic dm sciebat audire. et impetrauit efficaciter quod petit. quia fideliter postulauit. Declarat scriptura diuina quae dicit. Loquebatur in corde suo. et labia eius non mouebantur. et uox eius non audiebatur. et exaudiuit eam dns. Item legimus in psalmis. dicite in cordibus uestris. et in cubilibus uestris compungimini. Per hieremiam quoque haec eadem spes suggerit dicens. In sensu tuo debes tibi adorari dr. Adorans autem frater dilectissime nec illud ignores. quem admodum in templo cum pharisaeo publicanus orauerit. Non adleuauit in caelum impudenter oculos. nec manibus insolenter erectis pectus suum pulsauit. et precatus intus inclusa commentans. diuinae misericordiae implorabat auxilium. Et cum sibi pharisaeus placeret sed fiducia hic magis meruit qui sic rogauit. Quis spem salutis non in fiducia innocentiae suae ponit. cum innocens nemo sit. sed peccata confessus humiliter orauit. et exaudiuit orantem. qui humilibus agnouit. Quae dns in euangelio suo docuit et docendo praecepit. Homines duo ascenderunt in templum ad orationem. unus pharisaeus et alius publicanus. Pharisaeus autem cum stetisset secum talia apud se precabatur. Dr gratias tibi ago. quia non sum sicut ceteri homines. Iniusti raptores adulteri. quomodo et publicanus iste. Ieiuno bis in sabbato. decimas do quae cumq; possideo. Publicanus autem de longinquo stabat. sed neque oculos ad caelum leuare uolebat. sed percutiebat pectus suum dicens. Dr propitius esto mihi peccatori. Dico uobis descendisse hic iustificatum in domum suam quam illum fariseum. Qui enim se quisque

cohęrentibus prouintiis. Lotharium autem partę quum infirmari tenuit.
Frisiantibus autem incumpanium sarracenis. & non perpaucos
annos ibidem cuncta uastantibus. Praedictus rex adereptionē
dictae prouintiae obuiam sarracenis perrexit. exercitu
undique contracto. Contigit autem ut cum domino suo. quidā
uassallus. qualamannia. nobiliter natus. eidem exercitui
interesset; qui litteris non mediocriter doctus. ingenio etiā
subtilis. & adomne bonum uiuaciter strenuus. Hic quendā
presbyterum Inibi habuit hospitem. quem dediuersis rebus
praedictus iuuenis scisciatus est. Maxime de reliquiis scorū.
si alicubi inueniri possent. quas suo iuri adsciscere ualeret.
Annuit senior. & uoluntati iuuenis paratissimus. indicauit
ubi corpora denumero praedictorum martyrum. IANUARII.
uidelicet proculi. euticetis. & acutii. ceni. in quidā ecclā
tum propter timorem hostium abaccolis desecta. recondita.
Sequitur ergo iuuenis cum sociis prae cunctem senem. usq. adlocū
sepulchri. Quod praemissa oratione aperientes. inuenerunt
pulcherrimo marmore subtus & supra. dextra leuaq. tumbum
compositum. Tollentes ergo ipsa corpora cū amore & reuerentia
conclauerunt. inscrinijs. & abierunt addiuersorium. Quae post
statum ut spatium habuit. p̄dictus iuuenis ad nos detulit. tricesimo. sept
Anno ab incarnatione dñi. DCCC. LXX. I. Indictione. IIII. XXXII.
huludouuici regis. Regnante inorientali francia.

Passi sunt autem beatissimi martyres sub dio decano imper
XIIII. kl. nouembr. Innolana ciuitate campaniae paulinae.
Regnante dño nro ihu xpo qui cum patre & spu sco
uiuit & regnat in saecula saeculorum ame.

Karlsruhe LB. Aug. CIX. f. 52r (Pamo Januarii)

agnae · Et in spaniis · fructuosi epi · & logi Et in spolii ·
uitalis · Aleueris · aurii epi · saturnini ·

II · k · FEBR · In affrica · ianuarii · minutii · saturi · D
in spaniis · ciuitate ualentia · passio · sci ualerii epi · et
uincentii · diac · in spolii ciuitate · archiroga · Et dedi
catio oratorii · scorum · cosme · & damiani · Anastasii · mar
III · k · FEBR · Cesarea · seueriani · & aquillae · Romae b
belli · flori · saturnini · calisti · scae emerentianae mar
tiris · & alibi cornelii excorcistae ·

IIII · k · FEBR · Antiochia passio sci babilli epi c
cum tribus paruulis · Rome · felicissimi · Et alibi marini
dati · saturi · caeliani · eustasii confessoris ·

III · k · FEBR · Nicomedia · bti · Romae · transla d
tio pauli apti · Cartagine donati · secundi · Et in affrica
publiani · In aegipto catinae ·

II · k · FEBR · In oriente policarpi epi · Et in laodicia e
rodonis · archemii · fabiani · sabiani · Rauenna · artemi
si · theogenis · sindonis · XXXV · martirum ·

I · k · FEBR · In affrica datiae · iuliani · eliane · f
saturi · uincentiae · uictoriae · celiptae · reogi · secundi

Kalendar. L.B. Aug. CXXVIII f. 74r

uante xpo perficere. Et tunc demū
ad maiora quae supra commemo
rauimus doctrinae uirtutumque
culmina dō protegente perue
nies. AMEN.

EXPLICIT REGULA PATRIS

NOSTRI SCI BENEDICTI

FACIENTI HAEC UITA

ERIT AETERNA

locas damnamus; et ad talia eloquia
discipulum aperire os non permittimus;

VII. De humilitate. Cap. septimum

CLAMAT NOBIS SCRIPTURA DIuina fratres dicens: Omnis qui se exaltat humiliabitur: et qui se humiliat exaltabitur. Cum hec ergo dicit, ostendit nobis omnem exaltationem genus esse superbie, quod se cauere propheta indicat dicens: Domine non est exaltatum cor meum: neque elati sunt oculi mei. Neque ambulaui in magnis neque in mirabilibus super me. Sed quid si non humiliter sentiebam: si exaltaui animam meam: sicut ablactatum super matre sua: ita retribues in anima mea.
Unde fratres si summe humilitatis uolumus culmen attingere: et ad exaltationem illam celestem ad quam per presentis uite humilitatem ascenditur:

Karlsruhe LB. Aug. CXXVIII, f. 17v

ioum · Ausiodoro passio scā peregrini epī · Alibi depositio fiduli pbrī ·

d NVI · K · IVNĪ · Inalexandria uictoris · basile · Romę partemis · caloceri · & depositio liberi epī · Inachaia calisti · uincentii felicis ·

e NV · K · IVNĪ · Alexandria potamis pbrī · bostasii Inaegipto dioscori Inantiochia petri · ermogenis · furtunati quinti · uicturici ·

f NIIII · K · IVNĪ · Romae caloceri pudentiane · urbani · seleuci · Alexandria hereni diacī · Incaesarea epoliochi · Inaffrica quinta · Gallia emeli ·

g NIII · K · IVNĪ · Romae urbani confessoris · basillae · uicturiae · Ingallis baudeli martiris · Alibi geruasii · ptasii · fausti · Bituri cas austregesili epī ·

a NII · K · IVNĪ · Inmaurtania timothei · & rauenna martiru poli · cutici · Inaffrica uicti · maurellae · inbrittania timothei diacī · Alibi scī ualentis martiris etepī ·

b NI · K · IVNĪ · Affrica fausti uenusti · emuli · maxentii · Romae timothei · casti · incorsica uliae · Ausiodoro helenae urginis · Alibi poluca ·

c N · K · IVNĪ · Inemerita epicteti & basi epī · Affrica quinta · Lucu · Rauenna desiderii epī · & martiris · uliani · felicis ·

Karlsruhe LB. Aug. CXXVIII, f. 82v

Chron I Ser. II Tab/Lief. XI Taf. 2a (= 342) a) Karlsruhe LB. Aug. CXXVIII f. 99r

Sic nō

Cum dominus Karolus serenissimus tertius imp. Augs.
omnibus in se fidentibus ineffabili benignitate copiam
sue largitatis exhibere. Mihi quoq. quamuis immerito et in
digno. Thadato epō. consuetam benignitatem brēvi ap
pmptissimo animo manifestare dignatus est. Quum non dico
pro alique mee religionis studio. sed pro sue scientie desiderio.
dectum monasterio more antecessōr suōr cultor. et insuum
seruitium co aptauit. Ac sce nouariensi ecclesie pastore
atq. pontificem constituit. Deinde fr̄i mei uenientem
udelicet huic umurdo archicapellano. curtem suam que
uocatur erchinga placida ac benignissima mente. in p
prietatem concessit. Postea cepi flagitare pijssimum sup
dictum principem. suffragante fr̄e mei prenominato epō
ut eandem curtem ad prefatum monasterium. ubi ego ipse
ab ipso educatus fui cum nubulis pro sue mercedis augmento.
pro sua precepti firmitatem. post obitum meum in p̄priet̄ con
cederet. Ac ipse benignissimus princeps. in hoc actu mee fa
tis faciens petitioni pro sua precepti firmitatem eidem sco loco
Anno dcccxxx. Corpus S. Marci Euangeliste sub nomine Valentis
Martyris. Rachildis Veronensis Eps. a hinc Venetiis impetrauit. et eum
apud Georgium [illegible] in augiam insulam attulit. Item Comes

a)

Hic nō

umclemnus Karolus serenissimus ceraus impr Augs.
Omnibus inse fidemibus ineffabili benignitate copiam
gratiaexhibere. Mihi quoq. quamuis immerito cin
Chadalo epo. consuetam benignitatem hrluqr. le
ssimo animo manifestare dignatus est. Quime nondico
o mee religionis studio. sed pfue sedis desiderio.
a monasterio mote Ante cessoe fuge cultu. ex suum
um co. optauit. Ac sce nouarien si ecclesie pastore
nnificem constituit. Deinde fre meo inter uenient
e hui uuuerdo archicapellano. curtem suam que
r erchinga placida ac benignissima mente. inp
tem concessit. Postea cepit flagitare pussimum sup
principem suffragante fre meo prenominato epo
em curtem Ad pres entium monasterium. ubi ego ipse
'aluciuus fui cunabulis pfue mercedis augmento.
ecepti firmitatem. post obitu meu inp pricatis con
. Ac ipse benignissimus princeps. Inhoc actu nre la
nis petitioni pfui precepti firmitatem eidem sco loco
ccxxx. Corpis S. Marci Euangeliste sub nore vasauit
Adelaide Veronensis Eps. à hac Venetiae impetrauit. et cum
Geneij mitis in angiam Insulam abiit. Herim Conti in Com

Karlsruhe
LB Aug.
CXXVIII
f. 99 r

confestim supradictam causam iure ꝑpetuo confir mari
decreuit. Cumq; hec & alia multa bona a piissimo ꝑcepissem
imperatore. tante benignitatis nomen memorie cepi pensare cum
abbate ꝑfati monasterii. & cū ceteris fratrib; in capitulo simul
coniunctis qualiter singulis annis memoriā tā benigni impe
ratoris ꝑpetualiter continuata ꝑseuerare &. de illi unanimiter
libenti ac benigno animo susciperet. hec tta ꝑ omnia sibi placere
& opere adimpleri uelle confessi sunt. Tunc demū inter nos dis
posuim̄ ut singulis annis uno die a prenominata curte incō
mune cunctis fratrib; cū omni abundantia plenū seruitium
ꝑ anima imperatoris ꝑficeret. & eadem die pillius amore in
refectorio plena caritate ylares atq; gaudentes efficerentur
& illo ipso die omis prbi intenta mente ac benignissima uolun
tate missam suā cū oblationib; decantarent. Ceteri autē fr̄s cunct
pariter intenta mente singuli pimperatore xxx psalmos adim
plere studerent. & hec cōmemoratio fiat in die consecrationis
sue. id; ep̄i fanarum die. Post obitū uero augusti uolum̄ atq;
disposuim̄ ut in illo kalendas obitus illius omni tempore de anno
in annū in ipso anniuersarii die predictū seruitiū incōmune fra
trib; fiat. de ꝑfate cōmemorationis oratione ꝑ anima illius

Karlsruhe L.B. Aug. CXXVIII. f. 99v

ꝑcul dubio ꝓficiet. Statuim & hui ineodem conuentui. ut ego
& frr meus iudelicet liut uuerdus epc ꝑbone uoluntatis studio
aliquã cõmemoracionis mercedẽ reciperemus. Ideo dispositum
ut post obitũ meum ipso kal. obtus mensis singulis annis dies annu
uersarius omni tempore celebretur. & abeadẽ curte nra.
erichinga. fratrib. In cõmune plenũ seruitiũ sicut ꝑdiximus.
cũ omni abundancia ꝓnã animã ꝓficiat. Eodẽ die & hui
In refectorio ꝓamore nri nominis plena caritate gaudeant.
& illa ipsa die sicut sup memoriũ nri senioris facere ꝑdixim
lra & hui nri cõmemoracionẽ intenta mente facere non ptermit
tant. Id. presbiteri omis missã unã cũ oblacionib. deciment.
Ceteri uũ frr illa die uniuersi xxx psalmos adimpleant.
Psũ uero sup dictũ seruitiũ In illius abbatis cura singulis
annis constituat. quitunc tẽporis monasterio preerit. ideam
dẽ causam in sua potestate habere uidet. Ideoq. hanc con
scriptionis cõmemoracionem facere dispositum. ut hec con
uencio firma & stabilis & intemerata ꝑpetualiter omni
tempore ꝓseueret. & eandem conuencionẽ In illoꝝ regula
conscribi rogauim. ut tã seniores quã iuuenes tã presentes quã
sequenti tempore uenientes ibidẽ aspicere ualeant. & opere

Valentia L.L. Arg. CXXVIII, f. 102a

Karlsruhe LB. Aug.) perg. 142

exiſtat ſuo epō neq; inſidias parē

Lxv Ut nemo clericorū quae de ſacramēt
delegata ſunt neg legere audeat. &
ſacramēta diuina neq̄quā neglegen
ter contrectē.

Lxvi Quod parum ſit homini religioſo pī
exercere inimicitias aliorum male
loquendo. niſi eos curē extinguere
bene loquendo ⁊ detractione linguę ſuę.

Lxvii Ut unuſ quiſq; parcat alacerationē t

Lxix Ut clerici abſtineant ab uſuris.

Lxx De clericis uſuras accipientib. ⁊ gaſſ.

Lxxi Ut hi qui in ſacro ſeruitio uſuras pī exi

Lxxii Quod uſuras pī ſolum clerici exigere
non debeant ſed nec laici xp̄iani.

Lxxiii Ut clericus pī ecclſuo nec alieno nōmine
fœnus exerceat. ⁊ turpia ſectentur.

Lxxiiii Ut clerici nulla negotia inhoneſta nec

Lxxiiii Si clericus immundim ſt in foro abſq.
neceſſitate deambulet.

Lxxvi De clericis qui t uendendi t emendi
conſuetudinem habent.

Lxxvii De clerico preſtitum faciente

Lxxviii De auaritia

Lxxviiii De clericato pulſato ſup̄ crimin b.

Lxxx Quo iudicio ſe querāt clerici iudicari

Lxxxi Ut nullus clericus examinet in publi
co neq; intret incuriam que acruce dr.

Lxxxii Quod nullus ecclēſiaſticoꝝ in taber
nis comedere debeat. ⁊ ingrediant.

Lxxxiii Ut clerici tabernas niſi in peregrinis pī

Lxxxiiii Quod clerici & laici ſi pmiſerint in
alea communione priuentur.

Lxxxv Ut filii ſacerdotū ſpectacula ſæcularia
non adeant. ⁊ cæteri inter eſſe.

Lxxxvi Non licere clericis ludicris & ſpectā

Lxxxvii De clerico ſcurrili & ioculari

Lxxxviii De clerico p creaturas iurante.

Lxxxix De clerico inter ſepulchra cantante.

xc De clericis mutuo ſe cædentib.

xci De clericis qui in qua cunq; ſeditio
ne arma ſumpſerunt.

xcii De clericis qui in obſidione poſiti
humanum ſanguinem fuderint.

xciii Abſq; ceſta neceſſitate p plateas clericū
diſcurrere non debere

xciiii Si clericus ſugillis deeſt.

xcv De clerico latore & pditore

xcvi De clerico maledico ⁊ emulis.

xcvii De clerico fuſtium ecclēſiæ faciente

xcviii De diſcordantib. clericis & inoboedi

xcix Ut clericis hereticoꝝ & ſchiſmaticoꝝ ſocietas

aquilegensi; Lectis fraternitatis tuae lit
teris uigore fidentiae quae olim nouae
ram agnoscimus congratulantes tibi
quod adeuisitam gregū xpi pastora
lem curā uiglanter exequeris. ne lupi
qui sub specie ouiū subintrarunt.
bestialis eurus simplices quosq; dilace
rent. Non solū ipsi nulla correctione p
ficiāt sed etiā eaque sana sunt corrum
pant. Quod ne ulterius possit ob
tinere fallacia dilectionem tuam
duximus commonendā. Insinu
antes ad animę periculū pertinere
si quisquā debis quia nobis de hereticō
rum atq; scismaticorum scismaticorū
sectam dilapsus & se uitiumq; hereticae
communionis contagione maculare
resipiscens in communione catholica
sine pfessione legitimę satisfactionis
habeatur. Salubertimum enim & spi
ritalis medicinae utilitate plenissimū
ut siue pbri siue diacones aut subdia
coni aut cuiusl libet ordinis clerici. qui
se correctos uidere uolunt atq; ad catho
licam fidem quā tam pridem amise
rant rursum reuersi ambiunt. prius
errores suos & ipsos auctores erroris
damnare a se sine ambiguitate faceant.
& sensib. prauis aliam p emptis nulla spe
randi supsit occasio ne ullum membrū
talium possit sociare uolari. cā pomā
illis pfessio ppria ceperit obuiare.
Circa quos ād canonū constitutionem
p capim custodiri. ut in magno habe
at beneficio si adempta sibi omni
spe promotionis in quo inueniunt ordine
stabilitate ppetua maneant. si tamen
iterata unctione sacrilegii nō fuerint ma
culati. Non leuem enim apud dnm poenā
incurrit qui de talibus ad sacros promouen
dos ordines iudicauit. Qd si cū grandi
examinatione promotio concedit inculpa
tis. multomagis nō debet licere suspectis.
Proinde dilectio tua cuius deuotione gau
demus iungat curam suam dispositio
nib. nris & de operam ut circa spectae
ae uelocit impleant. quae ad totius ecclae
incolumitatē & laudabiliter suggestas.
& salubriter ordinata. Non aut dubitet
dilectio tua. nos si qd nō arbitramur
neglecta fuerint quae pcustodiam
canonum & pfidei integritate decernim.

Karlsruhe LB. Aug. pap. 142, f. 18v

Karlsruhe LB.
Aug. pap. 142
f. 18v

bona. // hoc quotidie facit dñs, hoc usq; ad finem ſæculi
facturus ē: cum derelictus eis quos ſuos nonēe cognoscit,
ad illorum corda uisitanda & inluſtranda conuertitur,
quos aduitam predeſtinauit aeternam. hos enim in
ſenectute bona inuenit, cum bonis operibus diu ſtudu
iſſe ſe donante laetatur. Alioquin in mala ſenectute
uidet, & idcirco preterit eos, quidum uuentes non
maturi ſunt conſilio, non candore bone actionis quaſi
canicie uenerandi, ſeductiorum ſunt honore incurui.
De quibus dicit eſaias: centum annorum morietur puer,
& peccator centum annorum maledictus erit. Merito
propeccatis ſuis maledictioni ſubiacebit, quicum mul
tis annis uixerit, puerilis tamen animi leuitatem num
quam deſerere curauit. Inuenit, inquit, eos in ſenectute
bona incolomes, & curam egit eorum, & ipſe clauſit
oculos eorum, & omnem hereditatem domus ragubel
ipſe percepit. // Et dñs ac ſaluator nr curam agit eorum,
quos in bonorum operum incolomitate perſtare cogno
uerit. ipſe interim cordis eorum à preſentis uitae de
lectatione claudens, ad contemplationem perpetue lucis
adtollit. ipſe illos per huius uitae terminum ad celeſtia
perducit. ipſius ē hereditas, de qua & cantur à propheta:
Exſurge dñe, iudica terram, quo tu hereditabis in omnibus p. 81
gentibus. Et completis in timore dñi annis plurimis
cum gaudio, ſepelierunt eum omnes cognati eius. //
Sepultura tobiae fidem totius mundi de ſignat, quan
do dñs nr cum toto corpore ſuo, quod eſt eccleſia, quā
redemit, in requiem intrat aeternam, congratulantibus

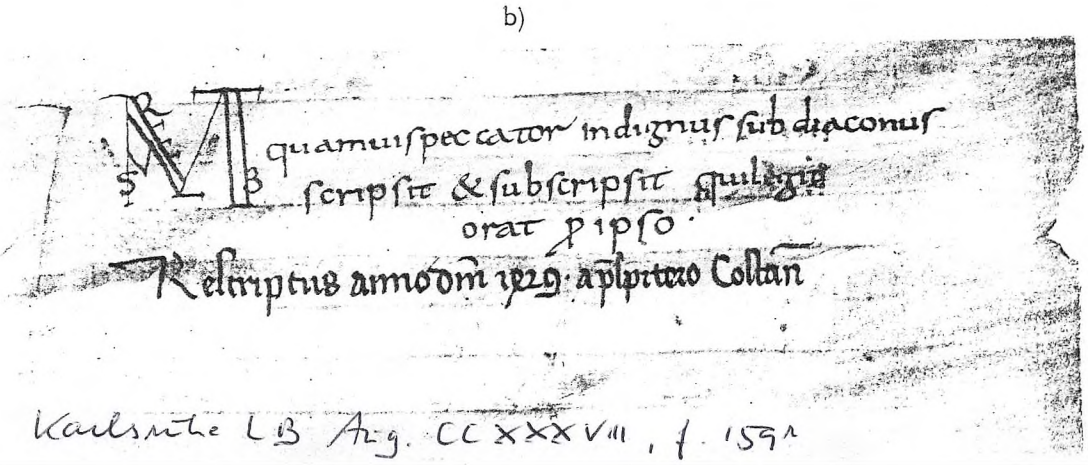
Karlsruhe LB. A: 3. CXLIV. f. 13r

Clarmont Ser. II Lief XI, Tal. 1

←a) = Karlsruhe LB Arg. CC XXXVIII, f. 120r

suspicio ac q fustu p ona fecisse & Ergo cum sequen
ti b. dieb. secundū consuetudinē bestia nonuenit &
nimirū audacis facti conscia ad eū uenire dissimu
lat cū fecisse & iniuriā degre patiebatur.
heremita ~ realūng soba cia destitutum.
Postremo illusoratione reuocata septimum
postdiem adfuit ut solebat antecenarii Sed
ut facile cerneres uerecundia pentencie nonausa
p prius accedere de recti sintra p fundo pudore lumini
bus quod palam licebat intellegi quandā uenia p ca
batur. Quā illius confusionem heremita miseratus
est ~ iubet ea p prius accedere Ac manu blanda
capu demulcet & Dein pane duplicato reā
sua reficit Jtaq dulgentia consequuta officii con
suetudinem deposito merore reparauit Jnueniq
so xpi & ia in hac pasta usurem cui sapit omne
quod brutū ē Cui mitte omne quod sequit Lupa,
p stat officiū: lupa conscia pudore confundit ur.
Uocata ad est. capu d p b & & hab & sensum in
dulte si p uenia & sicut pudore gessit errati: Tuas
hac xp emi racula Treni ea q in tuo nomine
operantur seruitui tuae sunt. Et in hoc inge
mescimus quod maiestate tua fere sentiunt
homines non uerentur. Nec uant hoc incre
dibile

b)

Quamuis peccator in dignus sub diaconus
scripsit & subscripsit q ulegia
orat p ipso.
Rescriptus a modum 1129. a p petro Collan

Karlsruhe LB Arg. CC XXXVIII, f. 159r

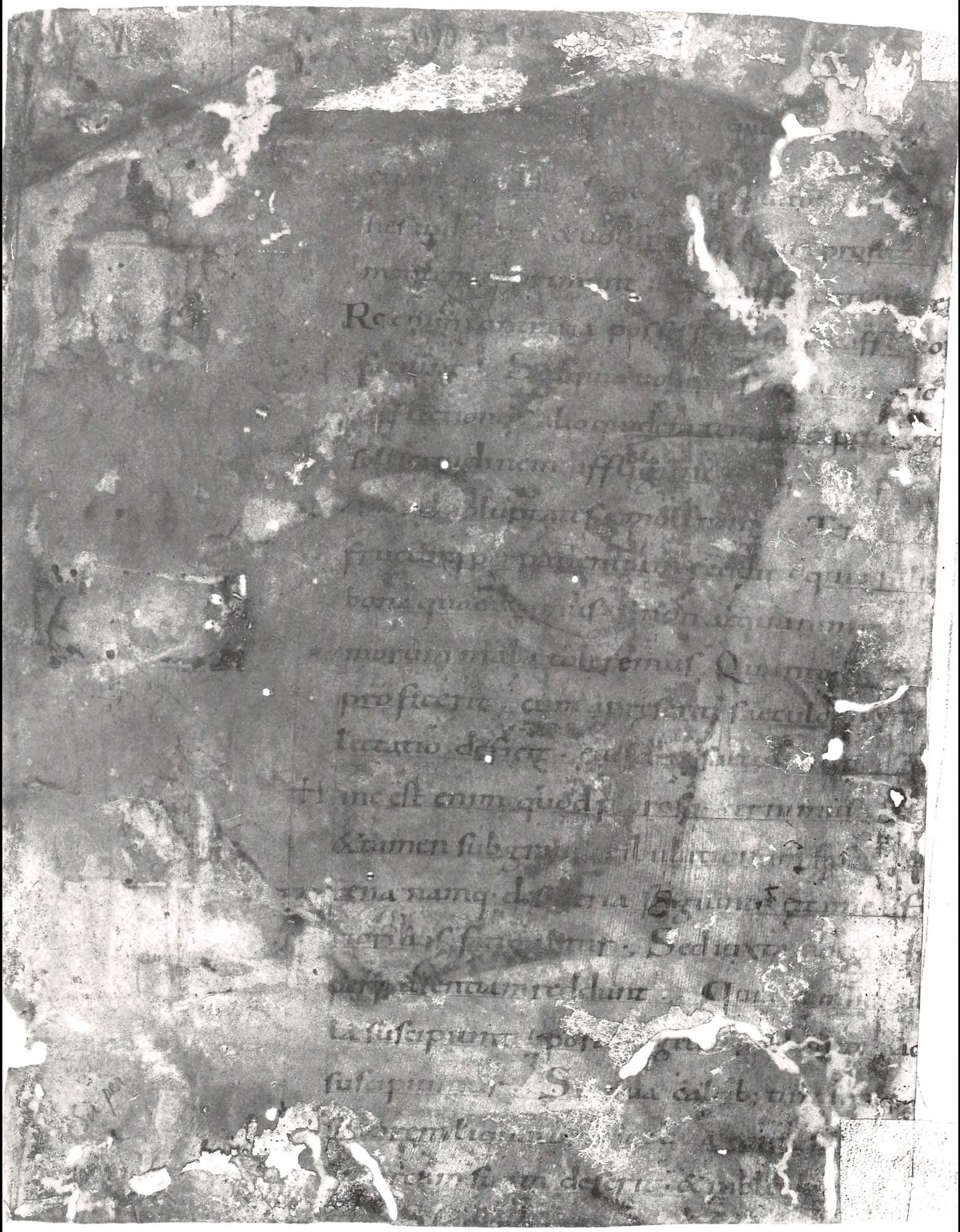
pñ̄ ꝙ tantae minime perduxit · Multa namq; cum adhuc
contra auaritiā audiunt · eandem auaritiam detestamento ha
uentes omnium contemptum laudant · sed mox ut ut cupiditatem
si quod concupiscat · obliuiscatur quod laudabat ;
Verbum contra luxuriam audiunt · pollutiones q̄
quum ꝑpetrare ꝓ appetitu · sed etiam perpetratas
Sed mox ut carnis species eorum oculis appa
ruit desiderium rapitur · Nesi adhuc abeat ruhl
ac eadem desideria deliberatum · Et damnan
dum quicquid egisse sememinit tum etiam dam
nat etiam contra culpas conpungimur · & tamen
ad culpas redimus ; Siebalaham israhelitici popu
li contemplatus fleuit easq; se similem fieri
pōsse dixit : Moriatur anima mea morte ius
torum nouissima mea horum similia ; Sed mox ut
intentionis transiit · In auaritiae nequitiam exarsit ·
promissa munera inde populi mortem con
tra cuius morti se fieri similem optauit · Et
quod planxerat cum extinguere uoluit quod
Notandum uero est quod ex
dixit · quia soli electi ad gloriam praedestinati
ecclesiam uerorum · Sunt tamen quorum aut

Aug. CXCII.

(Hieron. et Isaac
Num 23,10

243

Karlsruhe L.B. Aug. fol. 82

Karlsruhe L.B. Aug. fol. 82.

dignatus es & tuum preciosum sanguinem funden
do. gentes ad pabtismi graciam uocasti. & de errore
gemili liberasti. ego infelix quod in pabtismo pollici
tus sum numquam seruaui. penit& eigo me egisse
quod egi nequiter suscipe penitentis lacrimas. Mi
serere misericors & indulge quod feci. hoc presta
ne ultra faciam. tu conspicis dn̄e pericula mea inqui
bus subsisto & quibus malis aduersantibus quacior
libera me & salua prege & defende me ut non gaude
ant de me inimica mei. Quatties dn̄s sola spes mea
in te solum confido nullius hominis solacium spero
Cuberna me ut pius pater ut post tam as tales que
pcellas secculi undiq: seuientes ad portum salutis a
ternae te duce merear puenire. Et cum alus quos en
pusti laudare te dn̄m meum p infinita secla seclo& Amen

MISSA VNIVERSALIS.

Karlsruhe LB.
St. Peter perg.

St. Peter perg. 45

hinterer Spiegel

Vorderseite

Omps sempiterne ds qui uiuorum dominaris
simul ac mortuorum omniumq miserens quos
os fide et opere futuros esse pnoscis te supplices
nus ut pquibus effundere pces decreuimus
a presens seculum adhuc in carne retinet
rum iam exutos corpore suscepit pieta
tu ementia delectorum suorum ueniam
n

Ds
meru electorum insu
per ribuecq ut uniuersoz
pquib tuam deprecor sum exoret cle
nentiam uel om tium nomina beatę
pdestinationis l a retineat per dm

Ad communi

Purificent nos qs mps et misericors ds sacramen
ta quę pstimus pcepta ut hoc tuum sa
cramentum non sit nobis reatui ad poenam sed
intercessio salutaris ad ueniam. sit abolitio sce
rum fragilitatis tuę fragilium. sit contra mundi
pericula munimentum. sit uiuorum atq mor
tuorum remissio delictorum. per dnm

Karlsruhe LB.
St. Peter
pap.

St. Peter pag. 45

hinteren Spiegel

Rückseite

tem · quam cogitantes communem autem · ipse ergo diuite
bone sunt · sed ista omnia bona que memorauı a bonis et malis
haberi possunt · Et cum bona sunt · bonos tamen facere non pos
sunt · Est ergo bonum quod faciat bonum · & est bonum unde
faciat bonum · idest quicquid habueris aurum est · argentum
est · bonum est · non quod te faciat bonum · sed unde faciat
bonum · Habes aurum · habes argentum · et concupiscas aurum
& concupiscas argentum · & habes & concupiscas · & plenus es · &
situs · morbus est · non opulentia · Sunt homines in morbo · hu
more plem sunt · & humorem sitiunt · Quomodo ergo delectas
opulentiam · qui habes ydropem concupiscentiam · ¶ Habes er
go aurum · bonum est · habes non unde sis bonus · sed unde faci
as bonum · Quid bonum inquit facturus sum de auro · ¶ Non
audisti psalmum · ¶ Dispersit inquit · dedit pauperibus · iusti
cia eius manet in seculum seculi · Hoc est bonum · unde bonus
est · iusticia · Si habes bonum unde sis bonus · fac bonum de bo
no unde non es bonus · Habes pecuniam · eroga · Erogando pe
cuniam · auges iusticiam · Dispersit enim · distribuit · iusticia
eius manet in seculum seculi · Vide quid minuatur et quid au
geatur · Minuitur pecunia · augeatur iusticia · Illud mi
nuitur quod eras dimissur? illud minuit̄ qd̄ eras relictur? il
lud auget̄ qd̄ in etnū es possessur? Consiliū do lucrorum · disce
mercari · Laudas enī mercatorē qui uendit plumbū · & acq̄rit
aurū · & n̄ laudas mercatorē q̄ erogat pecuniā & acq̄rit iusti
ciā · Sed aut g̃ un̄q̄sq · Non erogo pecuniā quia n̄ habeo iusticiā ·
eroget pecuniā qui habet iusticiā · ego iusticiā n̄ habeo · habā
ud pecuniā · Ergo q̄ n̄ habes iusticiā · ideo n̄ uis erogare pecu
niā · ¶ Magis eroga · pecuniā · ut habeas iusticiā · A quo enim
habebis iusticiā · nisi a dō fonte iusticie · ¶ Ergo si uis habere iusti
ciā · esto mendicus dī · qui te paulo ante exeuangelio ut peteres ·
quereres · pulsares · monebat · Mendicū suū scribat · et ecce pat̄
familias et magn̄ diues diuitiarū scilicet spūaliū et eternarū ·
hortat̄ · & dix̄ tibi · Pete · quere · pulsa · qui petit accipit · que
rens inuenit · pulsanti aperiet̄ · Hortat ut petas · negabit q̄d
petis · ¶ Adtende econtrario similitudinē uel cōparationē · sic
de illo diuite iniquo hortantē nos ad orationem · quando dic

Karlsruhe LB

durg. perg 143 8R

Karlsruhe LB. Aug. CXLIII, f. 8ra

tem · quam cogitantes communem autem · ipse ergo diuitie bone sunt · sed ista omnia bona que memorau i a bonis et malis haberi possunt · Et cum bona sunt · bonos tamen facere non pos sunt · Est ergo bonum quod faciat bonum · & est bonum unde faciat bonum · idest quicquid habueris aurum est · argentum est · bonum est · non quod te faciat bonum · sed unde faciat bonum · Habes aurum · habes argentum · et concupiscas aurum & concupiscas argentum · & habes & concupiscas · & plenus es · & sitis · morbus est · non opulentia · Sunt homines in morbo · hu more plem sunt · & humorem sitiunt · Quomodo ergo delectas opulentiam · qui habes ydropem concupiscentiam · Habes er go aurum · bonum est · habes non unde sis bonus · sed unde fa cias bonum · Quid bonum inquit facturus sum de auro · Non audisti psalmum · Dispersit inquit · dedit pauperibus · iusti cia eius manet in seculum seculi · Hoc est bonum · unde bonus est · iustitia · Si habes bonum unde sis bonus · fac bonum de bo no unde non es bonus · Habes pecuniam · eroga · Erogando pe cuniam · auges iusticiam · Dispersit enim · distribuit · iustitia eius manet in seculum seculi · Vide quid minuatur et quid au geatur · Minuitur pecunia · augeatur iustitia · Illud mi nuitur quod eras dimissur? illud minuit qd eras relictur? il lud auget qd in manu est possessur? Consilium do lucrorum · disce mercari · Laudas enim mercatorem qui uendit plumbum · & acquirit aurum · & non laudas mercatorem qui erogat pecuniam & acquirit iusti ciam · Sed aut quisque · Non erogo pecuniam quia non habeo iusticiam · eroget pecuniam qui habet iusticiam · ego iusticiam non habeo · habeam ut pecuniam · Ergo qui non habes iusticiam · ideo nunquid erogare pecu niam · Magis eroga · pecuniam · ut habeas iusticiam · A quo enim habebis iusticiam · nisi a deo fonte iustitie · Ergo si uis habere iusti ciam · esto mendicus di · qui te paulo ante ex euangelio ut peteres quereres · pulsares · monebat · Mendicum suum scribat · et ecce pat familias et magnus diues diuitiarum scilicet spualium et eternarum · hortat · & dixit tibi · Pete · quere · pulsa · qui petit accipit · que rens inuenit · pulsanti aperiet · Hortat ut petas · negabit qd petis · Adtende econtrario similitudine uel coparatione · sic de illo diuite iniquo hortante nos ad orationem · quando ait

tem · quam cogitantes communem cutem · ipse ergo diuite
bone sunt · sed ista omnia bona que memorau a bonis et malis
haberi possunt · Et cum bona sunt · bonos tamen facere non pos
sunt · Est ergo bonum quod faciat bonum · & est bonum unde
facias bonum · idest quicquid habueris aurum est · argentum
est · bonum est · non quod te faciat bonum · sed unde facias
bonum · Habes aurum · habes argentum · et concupiscas aurum
& concupiscas argentum · & habes & concupiscis · & plenus es · &
sitis · morbus est · non opulentia · Sunt homines in morbo · hu
more plem sunt · & humorem sitiunt · Quomodo ergo delectas
opulentiam · qui habes ydropem concupiscentiam · ¶ Habes er
go aurum · bonum est · habes non unde sis bonus · sed unde faci
as bonum · Quid bonum inquit facturus sum de auro · ¶ Non
audisti psalmum · ¶ Dispersit inquit · dedit pauperibus · iusti
cia eius manet in seculum seculi · Hoc est bonum · unde bonus
est · iusticia · Si habes bonum unde sis bonus · fac bonum de bo
no unde non es bonus · Habes pecuniam · eroga · Erogando pe
cuniam · auges iusticiam · Dispersit enim · distribuit · iusticia
eius manet in seculum seculi · Vide quid minuatur et quid au
getur · Minuitur pecunia · augetur iusticia · Illud mi
nuitur quod eras dimissur? illud minuit qđ eras relictur? il
lud auget qđ in crastinū es possessur? Consilium do lucrorum · disce
mercari · Laudas enim mercatorē qui uendit plumbū · & acquirit
aurū · & nō laudas mercatorē q eroget pecuniā & acquirit iusti
ciā · Sed aut q̄ unusquisq · Non eroga pecuniā quia nō habeo iusticiā ·
eroget pecuniā qui habet iusticiā · ego iusticiā nō habeo · habē
ud pecuniā · Ergo q̄ nō habes iusticiā · ideo nuis erogare pecu
niā · ¶ Magis eroga · pecuniā · ut habeas iusticiā · A quo enim
habebis iusticiā · nisi a dō fonte iusticię · ¶ Ergo si uis habere iusti
ciā · esto mendicus di · qui te paulo ante ex euangelio ut peteres ·
quereres · pulsares · monebat · Mendicū suū scribat · et ecce pat
familias et magn? diues diuitarū scilicet spūaliū et eternarū ·
hortat̄ · & dix̄ tibi · Pete · quere · pulsa · qui petit accipit · que
rens inuenit · pulsanti aperiet̄ · Hortat ut petas · negabit q̄d
petis · ¶ Adtende econtrario similitudinē uel cōparationē · sic
de illo diuite iniquo hortantē nos ad orationem · quando aut

XVIIII G Iulii. Oct̄. s. Iohannis. 12
VIII. A VI N Visitacio v̄, Processi et Mar S
B V N Octa S. Johis et Paŭli, 12.
XVI. C IIII N ✠ DALRICI EPI. C
V. D III N
E II N Octaua apl̄oꝝ. Goaris ℔
XIII. F NONE
II. G VIII to kyliani m̄ cumsoc̄. 12.
A VII to Octa Visitacionis. 12
X B VI to VII frūm m̄r 12
C V to Transt. s. Benedicti. C
XVIII D IIII to
VII. E III to Margarethe v̄, et m̄r 12
F II to
XV G I DVS Diuisio apl̄oꝝ. A.
III. A XVII k Avḡ.
B XVI k Alexi. confessor
XII. C XV k Sol in leonem. Octa S. Bn̄: 12.
I D XIIII k
E XIII k
VIIII. F XII k Braxedis v̄. Victoris et aliorꝝ 12
G XI k Marie magdalene. C
XVII. A X k Apollinaris epi ⁊ m̄. 12
VI. B VIIII k x̄pine v̄: Vict. 12
C VIII k IACOBI APLI. C
XIIII. D VII k Anne, matris Marie
III. E VI k x̄pofori. m̄r
F V k Pantaleonis. 12
XI. G IIII k Felicis simplicii faustini et Bea: 12
XVIIII. A III k Abdon ⁊ sennes. m̄. 12
B II k

Octaua S. 1. q̄r ante. 8. ⁊ Octa Solis. 1. q̄r post. 4. S

Octaua. 2. q̄r an̄. 8. ⁊ Octa: 2. q̄r: post. 4. S

Octaua. 1. q̄r post. 7. ⁊ Octa: 1. q̄r ante. 5.

Karlsruhe LB. Aug. CLXI

G APR.

xi. A iiii N

B iii N

xviii. C ii N Ambrosii epi. A

viii. D NONE.

xvi. E viii to

v. F vii to

G vi to

xiii. A v to

ii B iiii to

C iii to

x D ii to

E IDVS.

xviii F xviii k MAI Tyburcii ⁊ Valeriani m. Aũ

vii G xvii k

A xvi k

xv B xv k Sol intaurum.

iiii. C xiiii k

D xiii k Leonis, ꝑpp Aũ

xii E xii k Senesij et Theo: 12.

i. F xi k

G x k

viii. A viii k Georgij, mm: Adelberti mrv A

B viii k Dedicatio sĩ. Marci. S

xvii. C vii k Marci Euangeli: S

vi. D vi k

E v k

xiiii F iiii k Vitalis m. rõ

iii. G iii k

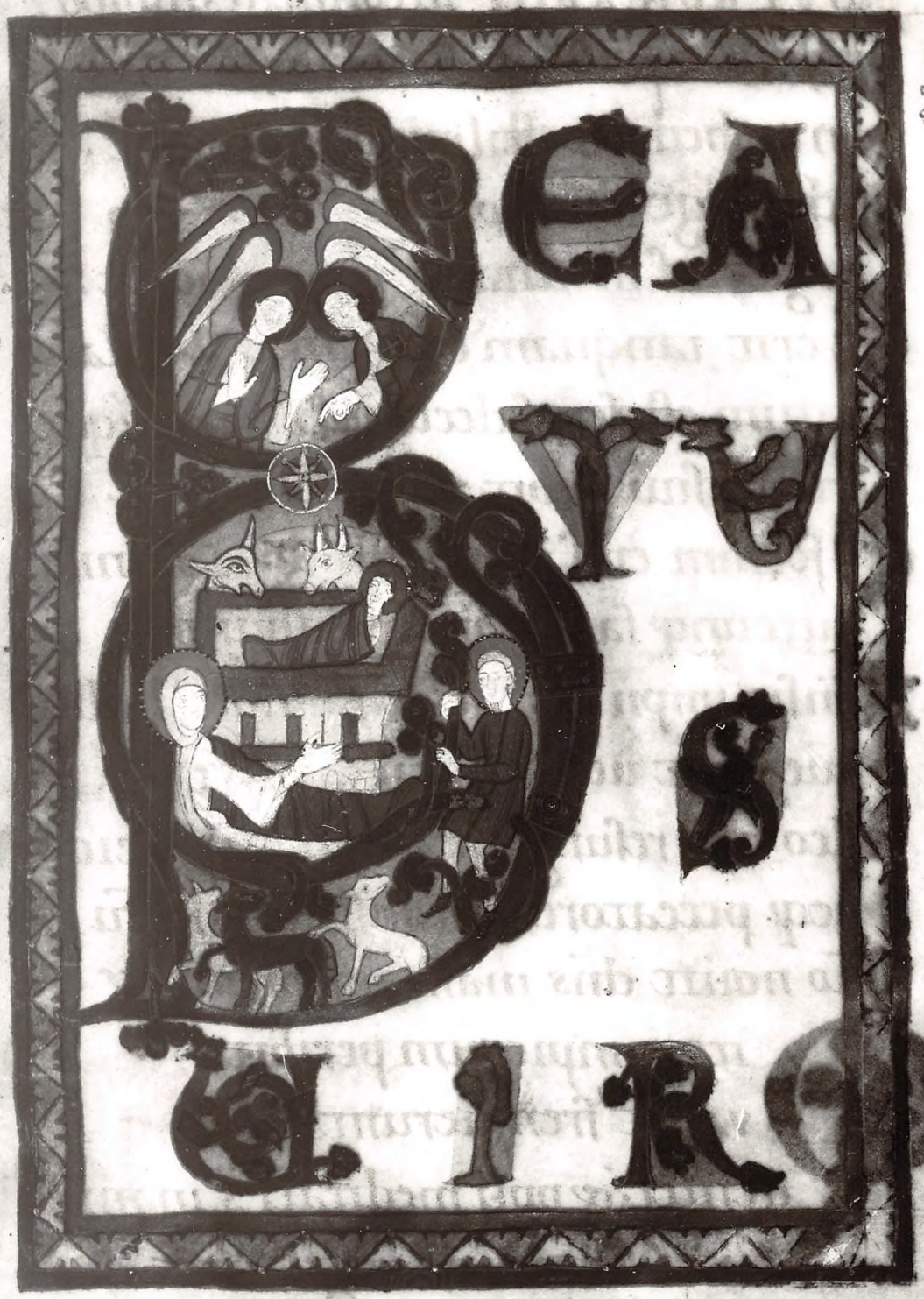
A ii k

Octaſ ſo: ⁊ q̃r ante ⁊.
Octa ſo: 1 q̃r poſt ſ.

Octaſ: ⁊.
Octa: ſ.

Octaſ: ⁊ q̃r poſt ⁊.
Octa: ſ. q̃r ante ſ.

feria [illegible]da
ad Pu[illegible] An:
Ser[illegible]te [illegible]s

Ser[illegible]te dño, [illegible]

Karlsruhe Aug. CLXI

Feria Tertia In pmo Nocturno

VID GLO
RIARIS
IN MALICIA QVI PO
TENS ES IN IQVI TATE.

Tota die iniusticiã cogitauit lingua
tua: sicꝫ nouacula acuta fecisti dolum.
Dilexisti maliciam super benignitatem:
iniquitatẽ magis quã loqui equitatem

principes conuenerunt in unū ad
uersus dnm̄ & aduersus xp̄m eius.
Disrumpamus uincula eorum & proi
ciamus anobis iugum ipsorum.
Qui habitat in cęlis irridebit eos.
& dn̄s subsannabit eos.
Tunc loquetur ad eos in ira sua & in
furore suo conturbabit eos.
Ego aut̄ constitutus sum rex ab eo sup
syon montē scm̄ ei⁹. p̄dicans p̄ceptū ei⁹.
Dn̄s dixit adme; filius meus estu,
ego hodie genui te. Tnos terrę.
Postula ame, & dabo tibi gentes heredi
tate tuam & possessionē tuā termi
Reges eos in uirga ferrea tanquam
uas figuli confringes eos.
Et nunc reges intelligite erudimini
qui iudicatis terram.
Seruite domino in timore & exultate

Quia uiderunt oculi mei salutare tuū.
Qd parasti ante faciē omniū pplorum.
Lumen ad reuelationem gentium.
& gloriam plebis tue isrl.

PATER ORATIO DOMINICA.

Pnoster qui es in celis
sanctificetur nomen tuum.
Adueniat regnum tuum.
Fiat uoluntas tua sicut
in celo & interra.
Panem nrm cotidianū da nobis hodie.
Et dimitte nobis debita nra sicut &
nos dimittimus debitoribus nris.
Et ne nos inducas intemptationem.
Sed libera nos a malo. amen.

CREDO SYMBOLVM APTORVM.

Credo in dm patrem omnipotentem
creatorem celi & terre.
Et in ihm xpm filium eius unicum

Karlsruhe LB. Aug. CLXI

dñs ut illi contra diabolum certent
et ñ contra xpm cuius pscm ecclam.
Lamen quia certam dicis agonistacos.
et inuenistu unde appellcas. quia dix
apls bonum agonem certaui. Quare
q̃ et nos non appellemus monachos. cũ
dicat psalmus. ecce quã bonũ et quã
iocundum habitare fratres in unum.
Monos enim unus dicitur. et ñ unus q̃m
cumq. nam et in turba ẽ unus. S. una
cum multis unus dici potest. monos ñ
potest id solus. Monos enim unus solus
ẽ. Qui q̃ sic uiuunt in unum ut unum
hominem faciant. ut sit illis uiuere q̃m
scriptum est. una anima una et cor
unũ multa corpora s non multe anime.
multa corpora sed multa corda. recte dicit
monos. id unus solus. Unde et ille unus
sanabatur in pisina. Respondeat ut nob
et exponant qui insultant nomini mo
nachoz. quare ille qui inuentus ẽ. xxxviii.
et uiu annis in infirmitate habuit hoc
respondisse dño. Cum mihi fuerit aqua
non habeo qui me deponat. alius ante
me descendit. Descendebat unus. iam
alius non descendebat. Unus solus sana
batur. unitatem ecclie figurabat. Meri
to insultant nomini unitatis. qui se
ab unitate pederunt. Merito illis dis
plicet nomen monachoz. quia illi no
luunt in unum habitare cum fribus. S.
sequentes donatum. xpm dimisse. Hec
de uno. et de uno solo audiuit karita
tia. iam iocundetur cum psalmo ut
sequentia uideamus. Breuis ẽ. potest
a nob curri. quantum dñs suggerit.
Puto enim ex his que dicta sunt pa
tere posse que secunt. quamuis illa
illa uideantur obscura. Ecce qu
et quam iocundum habitare fr
unum. Ostendebat qui dicebat
Ydemus et nos firs. et benedicam
et oramus. ut dicamus et nos. ec
Et cum ra similes sunt. Dicat ps
Sicut unguentum in capite qu
descendit in barbã barbam aaro
descendit in oram uestimenti e.
quid erat. Sacerdos. Quid ẽ sa
nisi unus sacerdos qui intrauit in
sanctoz. Quis ẽ sacerdos. nisi qui
et uictima et sacerdos. qui cũ inm
ñ inuenirt mundum quod offerr
ipsum obtulit. In capite ipsius u
tum quia unus xpc cum ecclia. sc
pite uenit unguentũ. Caput nrm
Crucifixum. et sepultũ. resuscitatũ
dit in celum. et uenit sps scs. ap
Ad barbam. Barba significat fort
ba significat iuuenes. strenuos. im
alacres. Ideo quando tales describ
bantur homines dicamus. Ergo pm
guentum descendit in nobis. descen
illos qui primos impetus sci. sustan
Descendit q̃ in illos sps scs. Nam et
primum in unum habitare cepe.
uonem passi sunt. S. qua descende
guentum in barbam. passi s ñ iuc
cum et caput iam passum possit
unde descendit unguentũ. Precede
tali exemplo. quis unctus et barba
barba erat Stephanus scs. Et hoc ẽ
et ut karitas non uincat ab unum
Nam sibi uisi sunt uicisse q̃ plecu
scos. Illi cedebant illi cedebant. ill
cedebant illi occidebant. Quis ñ
ret illos uincere illos uincere. S. qu

Ms. Lat. 15. K. 2. 11a. fol. 1

Karlsruhe LB.
K 212/2

ſūpſit ſecum. xii. diſcipulos ſecreto. & aitillis. Ecce aſcendimus hierosolimam. & filius hominis tradetur principibus ſacerdotū & ſcribis. & condēpnabunt eū morte. Et tradent eum gentibus adinludendum. & flagellandū. & crucifigendum. Et die tertia. reſurg&.

NONEB; IIII. IIIS. INDEDICAT ECCLE. LECT. LIB. APLS

Vidi ciuitatem ſcam hierusalem nouam. IOH. APLI. deſcendentē decelo adō paratam. ſicut ſponſā ornatā uiro ſuo. Et audiui uocē magnā. dethrono dicentē. Ecce tabernaculum dī cum hominibus. & habitabit cum eis. Et ipſi populus eius erunt. & ipſe dſ cum eis erit eorū dſ. Et abſterget dſ omnē lacrimā aboculis eorū. & mors ultra non erit. neq. luctus. neq. clamor. neq. dolor erit ultra. que prima abierunt. Et dixit. qui ſedebat inthrono. Ecce noua facio oīa.

IIII. Tempr. Egreſſus ihc. SECD. LUCA

perambulabat hiericho. Et ecce uir nomine Zacheus. & hic erat princeps publicanorum. Et ipſe diues. & querebat uidere ihm quis ee. & non poterat pre turba. quia ſtatura puſillus erat. Et precurrens aſcendit marborem ſicomorum ut uideret illū. quia inde erat tranſiturus. Et cum uenisset ad locum. ſuſpiciens ihc uidit illum. & dixit adeum. Zachee. feſtinans deſcende. quia hodie indomo tua oportet me manere. Et feſtinans deſcendit. & excoepit illū gaudens.

Karlsruhe LB

K 2122, f. 2 R

RICINIM VITAE exordiumq. vitu tum beati Vuunni baldi xp̄i confesso ris ꝺ̄nq, ꝺbbatis ordinare. & disserere me lib& Et licꝫ lingua opace mentis igna ua sit p̄pedita. tamen ꝺli qua de eius uite conuersa tione lntimando. p̄ni gras paginarū tramitis pandere & explanare conamur. Et qui nup ꝺliqua p̄ ordinem glomerando de gestis vene randi viri uuillibaldi epi composiumus. Nunc ꝺd ꝺlias fris sui gloriose uite colloq̄r p̄perando pedem lnante pas sim p̄tendendo gradiamur

Non audacia p̄prium confidens uirium. q̄d de istis tanti viri vitiis sublimatib; dispitare ꝺliquid lncipere. Sed q̄ꝺ xp̄o cooperante. & sermone confir mante. p̄pensius disserere vo lum. Qualiter lnfantie pueri tie ue. euoluti ꝺnorū curricu

[illegible] ꝺnorū [illegible] uſq; [illegible] nuu[illegible] erilibus [illegible] illecebrosis[illegible] tatis magna [illegible] mentis ꝺ[illegible] ꝺd celsior [illegible] rituū [illegible] perabat [illegible] rituit [illegible] illustrib[illegible] pollendo. profic[illegible] cem uite. puectus [illegible]

Cumq. illuster ille [illegible] rimusq. xp̄icola. Vnd[illegible] etate ꝺ grandeuus [illegible] corꝫ fide robustus ꝺ[illegible] ꝺdminiculo fris q̄ exortatio ne ꝺmicorū & p̄pinquorum suorū carnaliū ꝺffectū post ponens. p̄sentemq; propriā he reditatis patriā cū nouerca frm sororūq; suorū clientela contemnens. ignotas peregri nationis predas. p̄bare. penetra

Karlsruhe LB. Aug. LXVII, f. 81a

uinea. & in domo gignuntur
falerna. Rudis enim uer
nat sine torculari undema-
que non inpalmite. sed in occul
tis martyris e repesta. Acer
nus genimium non premitur
a barbore. & uina defluunt.
nde hauriuntur falerna. cu
in torculari non cernuntur
inpressa. Uitis ecce nona
spicatur. & pocula larga com
plentur. Sed quid inquam.
non enim deest fidelibus. uir
tus illa celestis. Nam qui quon
dam nuptus de aquis presti
tit uina. nunc suis eadem lar
ge porrigit. sine ullius ele
menti natura. Et qui gem
tis piscibus quinq. milia ho
minum saciauit. nunc bone
uoluntati multiplicata re
ddituit. In ipsius enim ortus
tempore. angelica uox te
stata est dicens. Gloria in
excelsis deo. & in terra pax
hominibus. bone uoluntatis.

Sed iam adsequentia uirtutum
opera. reuestamur. XXXVI.

DE CTRACTO IBIDE CORRECTO

Admonasterium diu contra
ctus infeliciter. trahebat.
Aduenies autem adipsam scam
basilicam. uigilias celebrat.
Quibus expletis. mane dum ad
stratum manibus regreditur.
inter posta rtium manus. reso
lutus sanatus est nerus. XXX

DE CAECA ILLUMINATA.

Puella quedam erat. lippis
occulis. & nimio ymbre lacri
marum pfluente pene caeca
ta. Cuius pater audita uir
tute martyris glorioси. cum
ea ad basilicam scam properat.
Celebratisq. uigiliis. mane pau
peribus qui ad matriculam il
lam erant. cibum potumque
protulit. Epulantibus uero
illis subito puella caput do
lere se proclamat. & ut modi

Karlsruhe LB. Aug.

uinea · & in domo gignuntur
falerna · Rudis enim uer
nat sine torculari undemia-
que non inpalmite · sed in occul
tis martyris e repesta · Acer-
nus genimium non premitur
a barbore · & uina defluunt ·
Unde hauriuntur falerna · cū
in torculari noncernuntur
inpressa · Uias ecce nona
spicatur · & pocula larga com
plentur · Sed quid inquam ·
non enim deest fidelibus uir
tus illa celestis · Nam qui quon
dam nuptias de aquis presti
tit una · nunc suis eadem lar
ge porrigit · sine ullius ele
menta natura · Et qui gem
nis piscibus quinq · milia ho
minum saciauit · nunc bone
uoluntati multiplicata re
stituit · In ipsius enim ortus
tempore · angelica uox te
stata est dicens · Gloria in
excelsis dō · & in terra pax

hominib
Sed iam ad
opera · reu
Adectr
admon
ctus i
Adueniens a
basilicam · u
Quibus exp
stratum m
inter posta
luctus sanc
Decai
Puella q
occulis · o
marum ph
ta · Cuius
tute mar
ea ad basili
Celebratisq
peribus q
lam erant ·
protulit ·
illis subito
lere se pro

Karlsruhe LB., Aug.

indomo gignuntur
· Rudis enim uer
torculari uindemia.
inpalmite. sed inocculy
ris ē repesta. Acer
mium non premitur
e. & uina defluunt.
runtur falerna. cū
lari non cernuntur
ſ. Uitis ecce nona
& pocula largæ com
· Sed quid inquam.
n deest fidelibus. uir
celestis. Nam qui quon
tus deaquis prestu
· nunc suis eadem lar
gitur. sine ullius ele
atura. Et qui gem
bus quinq. milia ho
saciauit. nunc bone
tu multiplicata re
Jnipsius enim ortus
e. angelica uox te
t dicens. Gloria in
lo. & in terra pax
hominibus. bone uoluntatis.

Sed iam adsequenda uirtutum
opera. reuestamur. XXXVI.

DE CTRACTO IBIDĪ CORRECTO.

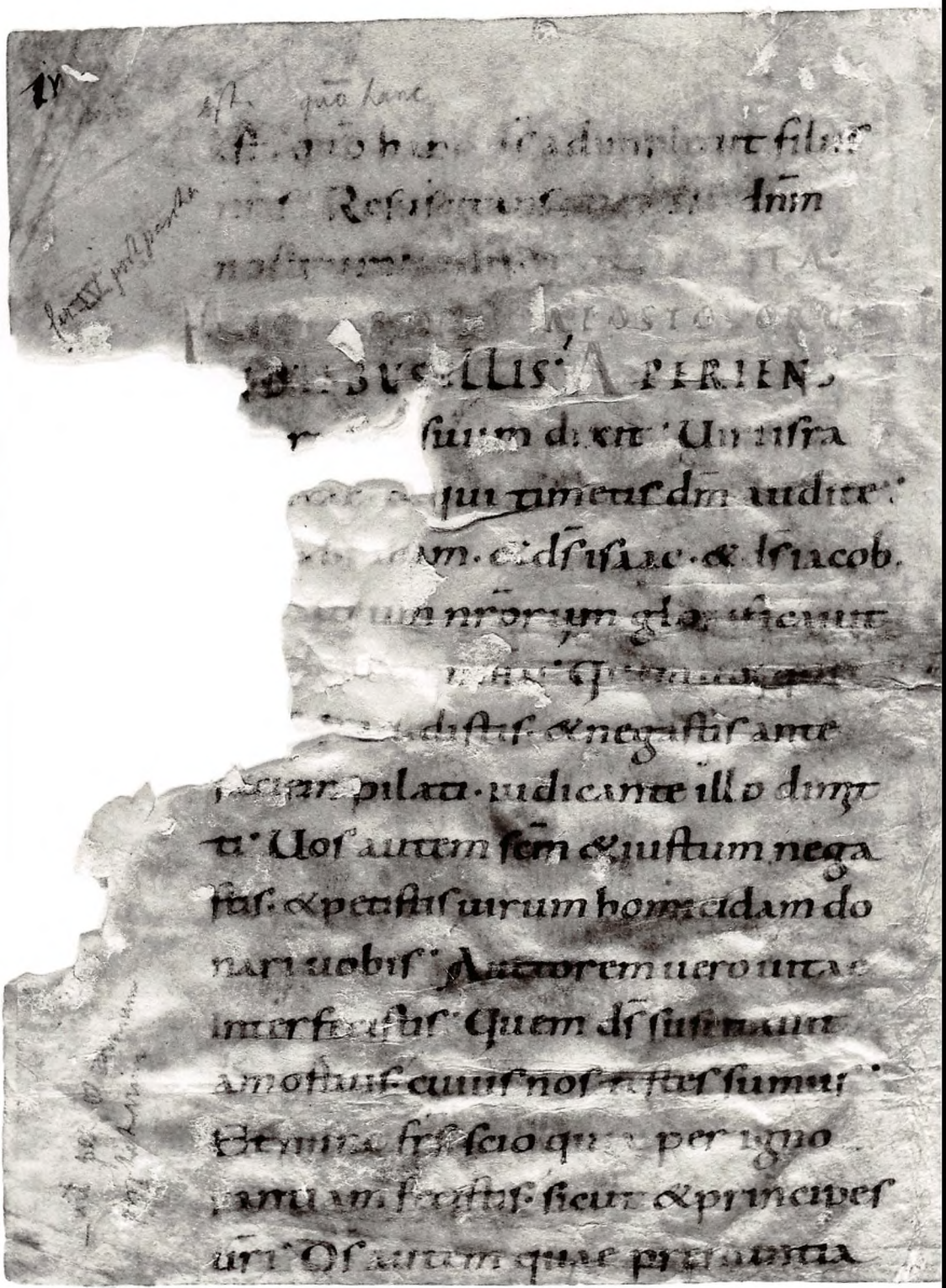
Admonasterium diu contra
ctus infeliciter. trahebat.

Aduiens autem adipsam scam
basilicam. uigilias celebrat.
Quibus expletis. manedum ad
stratum manibus regreditur.
inter postantium manus. reso
lutus sanatus est nerus. XXXVII.

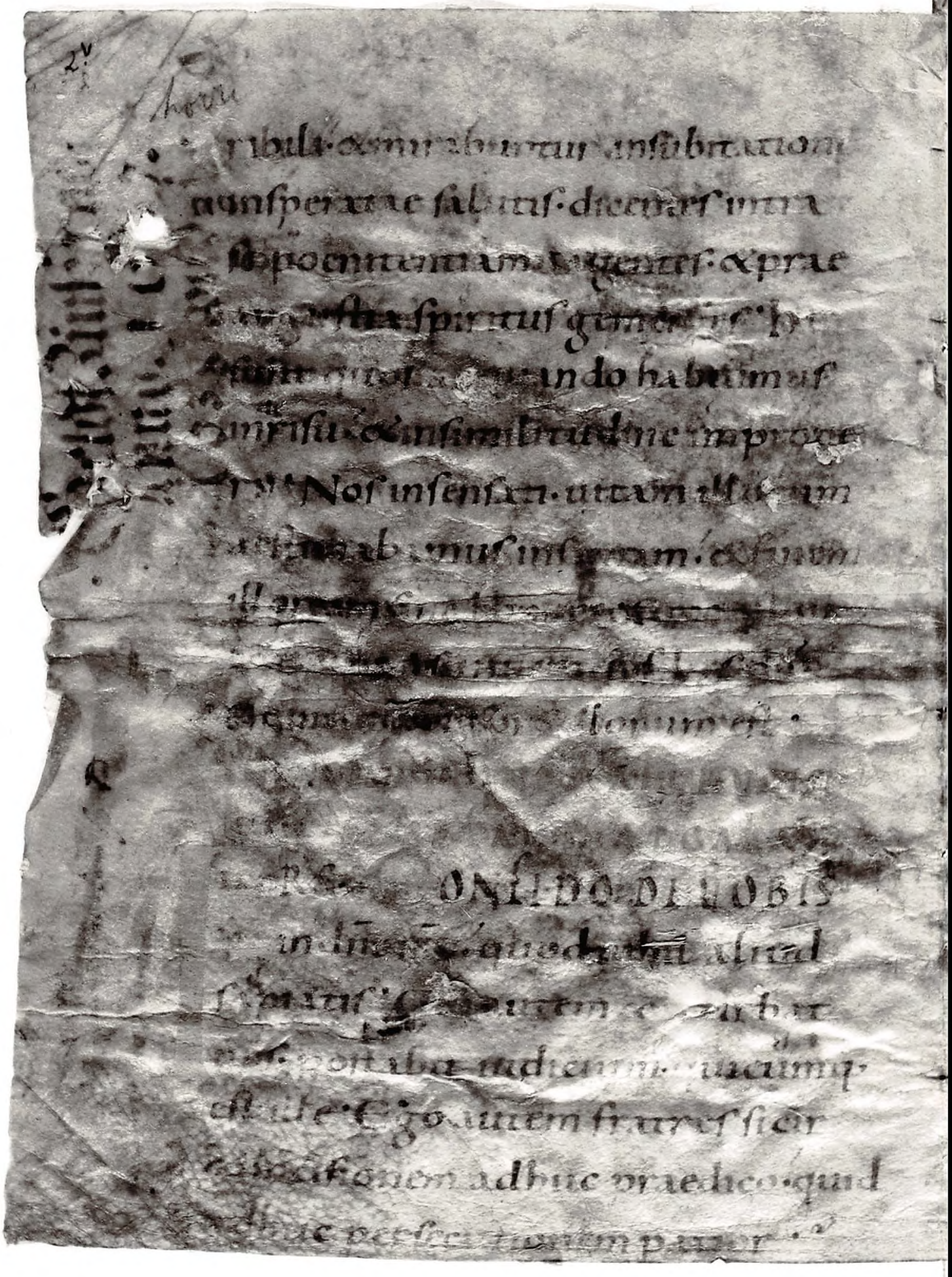
DE CAECA ILLUMINATA.

Puella quedam erat. lippis
oculis. & nimio ymbre lacri
marum pfluente pene caeca
ta. Cuius pater audita uir
tute martyris glorioſi. cum
ea ad basilicam scam properat.
Celebratisq. uigiliis. mane pau
peribus qui ad matriculam il
lam erant. cibum potumque
protulit. Epulantibus uero
illis subito puella caput do
lere se proclamat. & ut modi

Karlsruhe LB. Aug. Fragm. 36, f. 1ª

Karlsruhe LB.
Aug. Fragm. 36
f. 1v

Karlsruhe LB. Aug. Fragm. 36, f. 2v

fa cum desursum est descendens
a patre luminum. Apud quem non
est transmutatio. nec uicissitudi
nis obumbratio. Uoluntarie genu
it nos uerbo ueritatis. ut simus in
initium aliquod creaturae eius.
Scitis fratres mei dilectissimi.
Sit autem omnis homo uelox ad
audiendum. tardus autem ad
loquendum. et tardus ad iram.
Ira enim uiri iustitiam dei non operatur. Propter quod abicientes
omnem immunditiam et abun
dantiam malitiae. in mansue tu
dine suscipite insitum uerbum.
Quod potest saluare animas
uras. IN N. APLOR[illegible]
SOL. LECT. LIBRI SAP. IN
TABUNT IUSTI IN MAG
na [illegible] sagena. aduersus eos

Karlsruhe LB. Aug. Fragm. 36, f. 2a

Linguam refrenans temperet ne laxus horror insonet uisum fouendo roget ne uanitatis

Uiterere mei dñe uis

Ipsi soli seruire Ipsi me tota deuotione committere

21

GITVR Qui nr̃am disciplinã peut. aliq̃n tos cantus nr̃is notis descriptos addiscat. in monocordi usu manũ exerceat. has q, regulas sepe meditet donec ui ac natura uocũ cognita ignotos cant⁹ ut notos suauit̃ sonet. Sed quia uoces quę huius artis s̃ p̃ma fundamenta in monocordo melius intuem̃. quom eas sibi dẽ ars imitata natura discreuit primit ui deam⁹. Note aut̃ in monocordo hę s̃. In p̃mis. T. grecũ a modernis adiunctũ. Secund. vii. alfabeti littere graues. ideoq, maiorib. litteris insignite. hoc m⁹. Λ B C D E F G. Post has eędẽ. vii. littere acute repetiuntur. Inquib, tam inter. d. ꝙ. aliã. b. ponim⁹ q̃m rotundã facim⁹. altera ũ qua dauim⁹ rta. a b b c d e f g. Addim⁹ hisdẽ litteris q; uarius figuris tetracordũ sup acutarũ in quo. B. E. similit̃ duplicauim⁹ rta. Λ B E E. Hę aut̃ a multis sup fluę dicunt̃. Nos aut̃ maluim⁹ sup abundare quã deficere. fiunt itaq; omes simul xx i hoc m⁹. A B C D E F G. Γ a b b c d e f g. Λ B E E. quarũ dispositio a doctorib; aut tacita aut nimia obscuritate ꝓplexa. Λ dẽ eã̃ pueris breuit̃ explanata ac plenissime. Gamma itaq, in p̃mis affixa. abea usq, ad finẽ subiecte corde spacii p̃mi partite. & in termino p̃me none partis. Λ. litterã pone. in qua oms antiqui

buius.

similiorib; litteris descri.

Karlsruhe L.B., K 504, f. 21ᵛ

Karlsruhe LB

seculorum amen

Posuisti. Sacerdotes.

ut sunt iiii. ad ii. & ex hoc duplari nascit̃ symphonia cui nom̃ ē dyapason. Inplaris ē. cū deduob; numis minor ter in maiore numerat̃. ut s̄ iii. ad unū. & ex hoc nūo symphonia pcedit. q̄ dr̃ dyapason kai dyapente. Quadruplus ē cū deduob; numeris minor quat̃ in maiore ē. ut s̄ iiii. ad unū. q̄ numer̃ fac̃ symphoniā q̄m dicunt bis dyapason. Epogdous ē numerus qui intra se habe mi norē. & insup ē octauā partē. ut viii. ad viiii. quia in viiii. sunt viii. & insup octaua pars eorū. id̃ i. hic num̄s sonū partē que tonū musici uocauerunt. Sonū ū tono mino rē. uererē quid̃ semitonū uocitare uoluer̃ si non ita accipiendū ē ut dimidius tonus putet̃. quia nec semiuocalē in litteris, pro medietate uocalis accipimus. Seculorum amen

Amen

Adorabilis Deus

Primū quērite regnū dei.

Seculorū amē.

ngtz dr̃ rchangele x̄.

Cta choros

Anima.

Seculorū amē.

Ione dn̄s nr̄. Fontes & oma.

Quicumq; uult. Laus. Principes. Manducauer̄t. Cū inuocarem. Domine. Cantate. Gaudete. Psallite dn̄o. Petre. Confundantur. Posuer̄t. Amen dico. Ecce eorū. Dns dabit. Reuelabitur. Viderunt. Filii quos fecisti. Recti Amen dico uobis q̄ tunc. Dna ē.

Karlsruhe LB. K 504, f. 22r

Karlsruhe LB

quincelisē dimittat uob̄ peccata ura. Quod

dimittetis nice pater ur quincelisē dimittet

uobis peccata ura [illegible] R VI: Sce MARC [illegible]

4;24

I nullo tempō. Dixit ihc dissipul. Utocte qui dandi

tur. Inqua mensura mensi fuerit remolietur uobis.

ēadicietur uobis. Qui enī habet dabitur illi. Et qui

ñ habet. etiam quod habet. auferetur abillo. Et dice

bat. Sic est regnū di. quēadmodum si iaciat homo semen

tē. inter rā et dormiat. Et exsurgat nocte ac die. et se

men germinet. et increscat. dū nesciat ille. Ultro enī

terra fructificat. primū herbā. deinde spicā. deinde

plenū frumentum inspica. Et cū se produxerit fructus

statim mittit falcem. quo adē messis. Et dicebat. Cui

assimilabimus regnū dī. aut cui parabole cōparabimus

Emit Abb. Georgius Abbas S. Petri A. 1781.

Karlsruhe L.B. St. Peter perg. Fragm. 131, fol. 2r

INVIGIL NATALIS DNI.

SCŌM MATH. INITT TEMP.

CUM ESSET

desponsata matr̄
ihū maria ioseph.
ante quā conuenirent. in
uenta ē in utero habens de spū
scō. Ioseph autē uir eius cū
cet iustus & nollet eā tradu
cere. uoluit occulte dimittere
eā. Hec [illegible]

SEQ̄S. EV̄. SCŌM MARCVM.

INITT TEMP̄. Cum adpro
pinquarent hierosolimę &
bethanię admontē oliuar̄.
mittit ihc̄ duos ex discipulis
suis. & ait illis. Ite in castellū
quod ē contra vos. & statim
introeuntes illuc. inuenietis
pullū ligatum. sup quem
nemo adhuc hominum sedit.

Karlsruhe LB
Briefe 2

f. 4

Karlsruhe LB
Briefe 2

f. 2v

ET FERREVNTIONIS MR̃.

Ponit q̃ in cordib; vr̃is n̄ p̄.
Ut sup̄ Innat̃ scōrū Geminoq̄.

MARCI ET MARCELLIANI MR̃.

Hec mando uobis vt dilig̃.
Req̄ Sup̄ Innat̃ scōrum lu
uiani & Cleri mr̃um. Scōq̄

GERVASII ET PROTASII MR̃.

Nihil optum qđ n̄ rucdet.
Ut sup̄ Innat̃ scōrum Emi
thrii / Celedonii mr̃um.

INNATAT SCI NOVATI MR̃.

Siquis uult p̄ me v̄. Ut sup̄
Innat̃ s. Quirini mr̃is. In

NATAT SCI ALBANI MRIS.

Siquis uenit adme & n̄ odit
Req̄ Sup̄ Innat̃ s. Pauli pri
mi heremit̄. Eōd̄o. Paulini epi.

f. 64

Karlsruhe LB

Bruchsal ?

a. Inuenimus messyã. qd est
interpretatum xpc. et adduxit
eum. ad ihm. Scorum. Te
nonis et eucharii conf.
Hec mando uobis ut dit inv.
Sup Innat s. luciani. l Cleri.
Scorum. Syri. Ekkiberti.
et habundii confessorũ.
Sint lumbi uri pcincti. Ut
Sup Innat s. Basilii. Fulgentii ẽ.
Scę Lucię virg et mris.
Simile ẽ regnũ çelo x. v Ut sup.
Innatat. s. Marię mris.
Simile ẽ regnũ celorũ

f. 104

Karlsruhe LB

Briefe 2

IN SABBATO SCŌ PASCHE.
SEQ̄ SCI EVGELII.
SECŪM MATHEV̄.
IN illo tēp̄.

ESPERE autē sabbati quę lucescit in prima sabbati uenit maria magdalena & altera maria uidere sepulchrū. Et ecce terre motus factus est magnus. angelus enī dñi descendit de celo. & accedens retuolui lapidē. & sedebat sup eū. Erat enī aspectus eius sicut fulgur. uestimenta ei sicut nix. Respondens aut angls. dixit mulierib̄.

IN OCTAVA PRESENTIS DNI.
SEQ̄ S. EVGE. SCŌM MARCV̄.
IN illo tēp̄. Cum complerentur fuissent dies purificationis matris ihū secūm legem dñi. tulerunt puerū parentes ei in hierusalē. & fecerunt secūm legis consuetudinē. p eo in templo. Et offerebant hostiā ut scriptū est in lege dñi. par turturū aut duos pullos columbarum. Et cū inducerent ihm parentes ei in templū. accepit eū symeon in ulnas. & benedixit dñm.

IN CONSECRAT ALTARIS.
IN illo tēp̄. SEC̄ MATHEVM.
Dixit ihc discipulis suis.

f. 118v

Karlsruhe LB
Bruchsal 2

f. 119v

Karlsruhe LB
Bruchs. 2

IN OCTAVA ASCENSIONIS DNI.
SEQUENT SCI EWANG S. MARCV.

IN illo tpore. Dns ihc post qua
locut e discipulis. ascendit in
celum. & sedit ad dextris di;
Discipuli v pfecti. p dicauerit
ubiq; Dno cooperante. & ser-
mone confirmante sequenti-
bus signis;

DAVID REGIS.

Uos estis sal t.
Siluestri pp e.
Puratis qa u.
Incrucis dni.
Postqua cons.
Scox. Basilii
Fulgentii conf.
Sint lumbi v.
Sci Machary ab
Ecce nos reli o
S. Genofeue v.
Simile e red.
Scox. Petri &
Theogenis mr.
Ite. Ecce ego m
Sci Tyri epi e.
Homo qda nob

Scox. Irisei.
Irisilliani. &
Benedicty mr.
Hoc e p ceptu m.
Vigil Epiphi d.
Defuncto herode.
In die sco.
Cum natus ett i.
Scox. Iuliani.
Marcionille.
Celsi. Antony mr.
Circumbat ihc incir.
Scox. Iuliani
& Clem mr.
Hec mando v utd.
S. Herhardi e. c.
Homo qd peregre.
Scox. Iuliani.

f. 121 v (?)

Karlsruhe LB

Buchs. 2

?

~~f. 119~~

f. 119 v (?)

Karlsruhe LB.

Buchs. 2

In dedic ecclę et defunctis.

Non ē arbor b. Ego sum panis v̄
Unde supra. qui de celo d.
Ingressus ih̄c Unde sup.
Alius decōs Dix̄ martha ad
Ascendit ih̄c ih̄m. Dn̄e. si fu
hier̄. et in isset hic. fr̄ mę.
uenit intem
plo uend.
Unde supra. Hic annorant̄
Cū intrasset eccl̄ia desci.
ih̄c intēplū. que in superio
ciebat om̄s. rib⁹ n̄ sunt scripta.
Inordinat̄ Scōr Scillitā
pb̄rorum. norū mr̄um.
Respiciens ih̄c Ecce ego mit
discip̄ s. dix̄. to uos sicut
Ysa̅ admeo ouis inmed.

S. Sole ē. Sint lumbi uī.
Siquis ū ad. S. Lucie ū mr̄.
S. Barbare v̄ Simile ē r e dec̄.
Simile er cet S. Marię mr̄s.
decē uirg̃. Simile ē r e. the.
S Dalmatii m̄ Scōr. Rufi &
Siq̄s uult p̄. Zosimi mr̄um.
S. Nycolai c̄ Nolite tr̄ de domo.
homo quid n̄. Scōr. Valentini.
Octaua sci Concordii.
Andreę apli. Ite. Ecce ego m̄v.
Erat andreas. Scōr. Ysmebaldi.
S. Zenonis & Adalhardi regne.
Cuchani mr̄ Hec mando vob.
Hec mando v̄. Vigil s. Thomę ap̄.
Scōr. Syri. Ego sū uinea uera
Ekkiberti & Indie scō.
Habundi c̄. Erant discipli ih̄u.

f. 130v

Karlsruhe LB
Brechs. 2

f. 131

Karlsruhe LB.
Brechs. 2

S. Cuiū Tre
uerensiū mr:
Cū psequent⁹
uos in ciuit⁹.
Herculani &
Amarantu. m⁹.
Ponit q̄ in
cordib; uris.
S Luebuiuni. c⁹.
Homo q̄dā
peregre p.

f. 132

Karlsruhe LB

Briefe 2

E. f. 463

1 T

æ heinricus eū al … rico · qui cōpreben
lui ſt̄ miſſi · Lode … uthero rex eū elec
ero militū repent … aquiſgrani pala
tiū · ſeditq; ibi tribus diebus · Ad dom̄n̄ impr̄ feſti
nato cū exercitu inſecutus eſt lutharium uſq; ad ſi
gonē fluuiū · æ uſq; ad ſcī dionyſii cenobiū eumq;
nō apphendit · qui a effugiendo euaſit ·

D cccc lxxviii ·

D cccc lxxx · Dom̄n̄ otto impar̄ prex̄ ad italiam ·

D cccc lxxxi · Adelbtus archiepſ magadaburgenſis ·
æ abba Wirziburgenſ ob · cui ſuc … raldus ſucceſſit ·

… ii ·

… xviii ·

D cccc xciii ·

D cccc xcv ·

D cccc xcvi ·

D cccc xcvii ·

D cccc xcviii ·

D cccc xcviiii ·

Millesimo · Adelheid imperatrix ob ·

Mill i · Gerric̄ abbatia reddidit · æ sigibodonē eleḡ ·

Karlsruhe LB. E.M. 463

Abb. 212a

1 v

E lx 463

Mill xc

Mill xc

Mill xc

Mill xxxii. Liuthard abb ob. cui folmarus successit.

Mill xxxiii. Dedicatū est oratoriū sci petri in Wizen
burg a Bruno Boldo spir epō. & eclipsis facta ē in nat
Mill xxxiv
Mill xxxv.

Mill xxxvi.

Mill xxxvii.

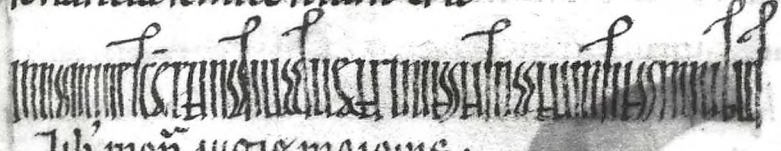
Mill xxxviii. Dissensio facta ē de aduentu dñi per

spirensis epūs ob
Mill lv. Domn⁹ a
Cuonrad⁹ in W
Coniuratio welphi ducis kar cont imp̄atorē.
Mill lvi. Domn⁹ papa Gebehard⁹ qui & uictor Gos
laria uenit ibiq; henricus romanor imp̄r aug. ob
iii. non. octob. apū sorbfelden. cui fili⁹ ei
Mill lvii. Henric⁹ succes
Mill lviii. Henricus comes palatinus mendacissima
captus tonsuram & monachi cū habitū acce
pit. ac monasteriū gorziae subspecie religionis

Karlsruhe Lb. E.H. 463

Abb. 212 b

Si fistulae aequat grossitudinis fuerint. et maior minorem in sua longitudine bis habuerit. et in sup concauitatis eius diametrū. diapason consonantiā inuicē resonabunt. Item. Si fistula maior fistulae minoris longitudinē quater in se habuerit. et in sup diametri qd in cauoē ter mensurā contineat. bis diapason cōsonantiā resonabunt. Item. Si fistula maior minorē in se totā habeat. et in sup longitudinis eius tertiam partē. nec non etiam diametri qd in cauoē. diatessaron consonantiā resonabunt. Item. Si fistula maior minorē in se totā habuerit. et in sup longitudinis eius medietatē. simul cūmedietate diametri. qd in cauo est. diapente cōsonantiā resonabunt. Item. Si fistula maior habeat in se fistulā minorē totam. et in sup longitudinis eius octauā partē tonū resonabunt. Item. Si fistula maior fistulam minorem in se totam habuerit. et in sup per longitudinis eius partem sectā decimā. haec consonantia semitonium erit.

Lib' mon augie maioris.

Karlsruhe i. B. Aug. CXLIV. f. 2r°

ministri diaboli scis martyribus facere uoluerunt. Obsederunt
Ingiro tabernaculum meum; Ec ubi manifeste ostendit
quod uelut hostes Inimicq diaboli &sui acriter militarent.
hi enim maligni spi diuerso modo accipiunt potestatem. Adubi&
quidam damnationem. aliorum uero emendationem. aliorum
aut pbationem. qui desui moribus uel ministerio. mali siue terro
res. uel&iam Latrones nuncupantur. Omnia dedit Inmanibus eorum;
id: pdonum; Omnia unq. quae habui siue filios meos siue substan
tiam sicut &meipsum dedit dī inmanib. diaboli siue satellitum eius.
Numquid rugi& onager cum habuerit herbam: aut mugi& bos
cum presepe plenum steterit; Sicut enim illa si abundent pabulis
nullam quasi querelarum uocem emittunt ut pabuli Inopiam
ptestentur. simili modo inquiens &ego si pacem &quid&em potius
quam bellum haberem In membris &inanima mea. nullum sermo
nem amarum asperumue pferrem; Aut poterit comedi Insulsu
quod non ē sale conditum; Quomodo ratio non sinit naturalis u
quicquam Insulsum comedi non possit. Ita ego nihil Insulsum
nihil stultum contra dm. nihil quod non fidei sale conditum e& &
operatus sum. Aut potē& aliquis gustare quod gustatum affect
mortem; Sicut enim nemo mortificatum aliquid comedit ut uite
suae ipse Inimicus sit. Ita ego peccatum comungere peremescebā;
Quae prius tangere nolebat anima mea. nunc prae angustia
cibi mei sunt; Hoc est uerbis nunc pascor asperis &amaris que
mihi immensitas poenalis extorquet: Haec enim timebam meo ore
de promere. quando Insatiate &iustitiae cum pauis quid&e uiue
bam; Sed preter eundum non est. quia hoc quoq. Inter &eras
poenas passus sit iob.. ut &ium abi ei fetidi uiderentur. sicut est
odor Leonis feralis unq. &nimium horridus: qui odor cum de
eius uiscenbus erumpe&. etiae suae ei id sapiebant qd suarum

4,10 UT ADIMPLERET OMNIA] Lant. Quod autem dicit ut impleret omnia, sub(audi) quae scripta sunt in lege et prophetis et alias occultas dispensationes, quas ipse solus cum patre novit. Non enim scire possumus, qualiter et angelis et his qui <in> inferno erant, sanguis Christi profuerit, et tamen quia profuerit, nescire non possumus.

V Sp. 566B: Quod dicit implere omnia, subauditur quae scripta erant in lege et prophetis et alias occultas dispensationes, quas ipse solus cum patre <novit>. Non enim scire possumus, qualiter et angelis et his qui in inferno erant, sanguis Christi profuerit, et tamen quia profuit, nescire non possumus.

Q. Hieronymus, Ad Ephesios, MIGNE PL 26, 499BC: Descendit ergo in inferiora terrae et ascendit super omnes coelos filius dei, ut non tantum legem prophetasque compleret, sed et alias quasdam occultas dispensationes, quas solus ipse novit cum patre. Neque enim scire possumus, quomodo et angelis et his qui in inferno erant, sanguis Christi profuerit, et tamen quin profuerit, nescire non possumus *(ähnlich Hrabanus Maurus, Enarrationes, MIGNE PL 112, 429D)*.

g) quia *V, K.*

h) poterant *V, K.*

i) *fehlt V, K.*

j) *fehlt K.*

propter perfidiam exclusit · & gentes propter obedientiã
intromisit · Sue inloco iudae mathiam constituens · iusta
iudicia sua declarauit · Dñe non proiicias simplicem · nec porrigas
manum malignis · Id dicit ne iniuuat ut faueat operatoribus
iniquitatem · & tamen porrigas manum piissimae · ut pecca
tores ad penitentiam conuertat · Donec implatur risu · os tuum
& labia tua iubilo · In risu · laetitiam cordis intellege · In iu
bilo uocem exultantis aduerte · Quo deru[pt]t te induantur
confusionem · Cum utique talis fueris qualem dixi super
quo deru[pt]t temerito confunde[tur] · Et tabernaculũ
impiorum no[n] subsiste · Deinde quidem hoc dicit · sed fallitur ·
Nam manifestum est tabernaculum impiorum peritura[s]
in aeternum · id est diabolus & ministri eius · ad eum
presens seculum · Respondeas autem iob dicit · veritas
quod ita sit & quod non iustificetur homo conparatus deo · Noli
ergo omnino existimare quod ergo saltem cogitare hoc audeat
cum sam quia creatura creatori suo in nullo possit penitus
conparari · Quis resistat ei & pacem habuit · Quis contra om̃
agens non sibi bellum nec ei commouit sicut dathan & chore ·
Qui transtulit montes & neiecerit [eos] quos subuertit in furore
suo · Montes fortes montes homines siue angeli intellegendi sunt
quorum elatio mentis inanitatem inuenit · ut excelsis monti
bus conparentur · & columne eius conc̃utiantur · Columnas
hoc loco prostabilitatem terre intellegamus · quam dñs super sonet
ipsam immobilis in mole fundauit · Qui precipit soli & non ori
& stellas claudit quasi sub signaculum · Et uicissitudines diei
& noctis dispositione dei gubernantis omnia cotidie fieri ita
uidemus · Qui facit arcturum & oriona & hiadas & interiora
austri · In his stellarum signis que sup[er] in firmamento celi ·

Karlsruhe LB., Aug. perg. 193 p. 22

genda est. De eo quod qui[d] deo servit, genu flectit deo; ita qui servit libidini, avaritiae et irae, genua flectit diabolo.

Q. Hieronymus, Ad Ephesios, MIGNE PL 26, 486D–487B: Quomodo in superioribus demonstratum est ad effigiem corporalium luminum esse oculos spirituales, sic nunc intelligendum alia esse exterioris hominis genua, alia interioris. Etenim illud, quod dicitur in Isaia *(35,3)*: Confortamini manus dimissae et genua dissoluta. Et in alio loco ipse apostolus, Ut in nomine, inquit, Iesu omne genu flectatur coelestium, terrestrium et infernorum *(Philip. 2,10)*, non ad genua corporis, sed ad subiectionem mentis et inclinationem animae cordisque obsequium pertinet ... Numquid et angelos caeterasque virtutes, quae in coelestibus perseverant, possumus affirmare speciem habere corpoream, ut in nomine eius flectant genu? ... Quomodo igitur, quicumque subiectus est salvatori, flectere ei genu dicitur, sic, qui peccati servus est et habet spiritum servitutis iterum in timore, genu scribitur flexisse peccato. – *Smaragd von Saint-Mihiel, Collectiones, MIGNE PL 102, 462CD:* Sicut enim sunt oculi exteriores et interiores, ita sunt genua hominis exterioris et interioris.

fol. 98^{r}

3,15 CAELIS] Lant.[e] Sicut enim nos dicimus Abraham et prophetas patres nostros, ita angeli gaudent dicere archangelos patres. Non enim virtutes dominationes et potestates, nisi subiectos alios dicerentur.

V Sp. 562AB: Sicut enim nos dicimus Abraham et prophetas patres nostros, ita angeli gaudent dicere archangelos patres. Non enim virtutes dominationes et potestates dicerentur[f], nisi subiectos alios haberent.

Q. Hieronymus, Ad Ephesios, MIGNE PL 26, 489C: Quomodo nos, qui non sumus de genere Abraham, si fidem illius habuerimus, filii vocamur Abraham, patriarchas quoque et prophetas ... nostros patres dicimus, ita puto et angelos caeterasque virtutes habere principes sui generis in coelestibus, quos patres gaudeant appellare. Archangelus enim, nisi angelorum dici non potest, et dominatio et principatus et potestas, nisi inferiores subiectos habeant, non vocantur.

fol. 98^{v}

4,17 HOC IGITUR] Lant. Est sensus. Dico vobis o Effesii et adiuro, ut quig ocursuri (!) estis in mensuram aetatis plenitudinis Christi, non ambuletis sicut ambulant gentes id est in vanitate sensus sui, quia non sunt de populo gravi, in quo deus laudatur, et ob hoc obscurati mente id est caeci

---

d) qui deo] quidem *K.* e) *Über dem folgenden* Sicut *B; M fol. 61v hat (wohl falsch) den Namen* Lant. *auf eine in B links daneben stehende Glosse (zu Eph. 3,15* PATERNITAS*) bezogen:* Nota quod non dicit omnis paternitas nata aut creata est, sed nominatur. Quoniam aliud est nomen paternitatis mereri, aliud naturae consortium habere *(= V Sp. 562A; nach Hieronymus, Ad Ephesios, MIGNE PL 26, 488A = Hrabanus Maurus, Enarrationes, MIGNE PL 112, 422B).* f) *fehlt K.* g) quia *V, K.*

eius uenis mollescunt et resoluuntur ac defluunt · Ubi nihil meis
solidum et forte manet · quia iam eisdem uenis tamquam carnibus
fluidis uidelicet rebus operiuntur et obteguntur · Ubi magis
deberent uirtutes uelut ossa solida et firmissima · tamquam
carnes fluidas et solutas uenas restringere continere et regere ·
Et ideirco in carnis eius puluere dormiant · quia repugnantib ·
uenis atque uncentibus rigorem bonae naturae suae amittet ·
Cum enim dulce fuerit in ore eius malum · absondit illud sub
lingua sua · Dulcia mala sunt impio blasphemiae · &cetera oris
peccata; Absondet sublingua sua dixit · ubi est ei labor et do-
lor et defendit aiq· celabit · uidelicet scriptura · qui contegit iniquitate
suam non prosperabitur · Parcet illi et non derelinquet eum · Idest
palpat fouet et nutrit malum suum · et delectans illo numquam
poenitet ut abeo discedat · Et celebit eum in gutture suo · Illud
dicere mihi uidetur quod semper sit ad blasphemandum paratus ·
& non prius saltem per aliquam moram cogitet quod dicturus est ·
quia iam paratam habet blasphemiam quam cum malitione
cordis effundat · Panis illius in utero eius uertetur in fel aspidum
intrinsecus · Panis scilicet inmota uita huius modi hominis est
delectatio peccatorum · sed dulcedo illecebris & suauitas amara illi
atque mortifera post modum erit quod autem dixit in uentre eius
hoc ait quod etiam in corde suo pinis quantibus suis amaros dolores
acerbos & nimios conscientia torquentes patietur · Diuitias quas
deuorauit euomet & deuentre eius extrahet eas dominus · quod in que
& uolenter rapuit & inuasit · mercedis poenis inlatis eripietur ·
eius reddidit et ita extorquebitur · abinuito et iniuste abstulerit ·
Angelus uero ille qui centum octoginta quinque milia occidit uidetur
bonus angelus fuisse qui uineis messores sunt · zizania ignibus
aeternis exurenda · Non uidetur riuos fluminis torrentis melius

Karlsruhe LB Aug. perg. 193 p. 64

Vgl. HELLMANN, Sedulius S. 182 f. Anm. 7 (nicht alle angegebenen Stellen sind beweiskräftig); WEMPLE, Atto S. 200, wo freilich einiges nicht zu stimmen scheint.

Quodvultdeus → Ps.Augustinus.

Rufinus von Aquileja (?), Commentarius in LXXV psalmos, ps. 67,30, MIGNE PL 21, 920B: *praevidens autem in ecclesia dei futuros haereticos.*

V Sp. 196D–197A: *praevidit enim per spiritum sanctum futuros haereticos qui dicerent.*

Ruricius von Limoges, Epistulae.

Siehe unten S. ### Lantfranchglossen zu 1. Cor. 13,8 numquam.

Sedulius Scottus, Collectaneum in apostolum.

Siehe oben S. ### (Neque enim audet).

Walahfrid Strabo, De exordiis et incrementis quarundam in observationibus ecclesiasticis rerum c. 12, hrsg. von BORETIUS – KRAUSE, MGH Capit. 2, S. 486: *dicendum illam* (scil. *vocem*) *esse divinis laudibus aptam, quae ... internae intentioni concordat.*

V Sp. 391C: *Tunc vero quis bene psallit aut orat, quando vox intentioni concordat.*

Diese kleine Zusammenstellung ist nicht das Ergebnis planmäßigen Suchens. Sie soll bloß zeigen, was bisher in gewiß ganz unvollständiger Weise als Nebenfrucht der Studien zu den Paulinenkommentaren zutage gekommen ist. Was noch zu tun bleibt, steht auf einem anderen Blatt. Eine systematische Recherche, die sämtliche Quellen des Vercellikommentars erfassen wollte, wäre ein sehr umfangreiches Unternehmen. Zugleich wäre sie eine Vorbedingung für die ausstehende, gründliche Würdigung dieses bedeutenden Werks.

3. Die Version des Vercellikommentars in Bamberg und Einsiedeln

Wie schon angedeutet, zeigt ein Kommentar zu den Paulusbriefen, der in den beiden Handschriften

Ba = Bamberg, Staatsbibliothek, Bibl. 89, und

Eins. 38 = Einsiedeln, Stiftsbibliothek, 38 (366),

enthalten ist, große Verwandtschaft mit dem Text von K und V. Der Zusammenhang ist umso plausibler, als Ba und Eins. 38 ebenso wie der Phillippicus 1650 in der 2. Hälfte des 10. Jahrhunderts von Würzburger Händen geschrieben worden sind[100].

100) HOFFMANN, Südwesten S. 66 f., 325; DERS., Bamberger Handschriften S. 113 f.;

&predicatio euangelii magnificatur est super omnem terram. ut eam omnes gentes ubique deum timeant. ¶ Inillis ergo uul pibus figuratum est. ut perdolosos & sane fidei inimicos quorū principatus incaudis est. pars posterum relicta parsceca fructus xpō aduersantium uastarentur. ¶ Adducet & consilia rios instituum finem. ¶ Vtfecit contra magos aegyptiorum qui dicebant pharaoni regem chaldeorum nonesse uenturum aduas tandum aegyptum. sic ipsum nabuchodonosor inamentiam uertens uel balthasar timore concutiens. ¶ Baltheum regum dissoluit & precinget sine renes eorum. ¶ Inbalthco regnantis gloriae intellegitur. Insine ig nominia regno depositi. sicut sedechiae & manasse contigit dō iubente. sic populum iudeorum qui per infidelitatem suam xpi regno distanc tus est. ¶ Sed & nunc renata inxpō reges sunt omnes in adoptionem filiorum aeterni regis uocati. uere abilla honoris sublimitate merito distinguntur. qui cum que ea quae poenitentiae fructibus digna sunt perpetrarunt. ¶ Sicut ait propheta. pro zona rete cingeris. ¶ Ducit sacerdotes ingloriosi. Vtfilios heli uel plures alios eiusdem gentis. ¶ Et optimates supplantat. ¶ Nondolo supplantat deus inquo nonest iniquitas. sedhoc modo dicitur supplantare. dum iniustum amo uet & iniquum. & inlocum quem tenere uidetur quique indignus. bonum hominem & iustum substituet. ¶ Vtduid inloco saulis. ¶ Cōmutans labium ueracium. ¶ Cum propter peccata remotis promis sionibus aeternae uitae. & gehennae flammas adoptetis dare compel litur. ¶ Qui reuelat profunda tenebris. & pōducit inlucem umb ram mortis. ¶ Vbram mortis ipse diabolus est. qui non protegit homines. sed premit inmortem. ¶ Hic producitur adlucem. quan do abanima fidei separatur. ℣. Numquid dī indiget uestro men dacio. utproillo loquamini dolos. ℟. Dolierant inillis qua subuersis

Karlsruhe LB Aug. pap. 193 p. 34

In Ba (fol. 78^{v}) und Eins. 38 (fol. 2^{r}) heißt es dagegen:

Paulus quoque Latino sermone a modico dicitur. Unde sicut beatus Augustinus dicit, nos quidem dicere solemus, post paululum[107] *videbo te, hoc est post modicum.*

Obwohl gelegentlich Zweifel an der Zuschreibung geäußert worden sind, gilt der von Ba und Eins. 38 überlieferte Kommentar im allgemeinen als Werk des Abts Tietland von Einsiedeln († 961 oder später)[108] ~~Keller, Kloster Einsiedeln S. 49 f.; zu dem ihm zugeschriebenen Kommentar Affeldt, Die weltliche Gewalt S. 283 Nr. 49; Wemple, Atto S. 44–47~~. Die Quellenbasis für diese Behauptung ist recht schmal. In dem Karlsruher Codex der Chronik Hermanns des Lahmen (Landesbibliothek, Aug. CLXXV, fol. 35^{v}) ist ~~im 14. Jahrhundert~~ zunächst der Jahresbericht 945 auf fortlaufender Zeile um den Zusatz *Tietlandus pater venit, primus abbas huius loci* bereichert, dann am Rand hinzugefügt ~~worden~~: *Tiethlandus abbas monasterii Heremitarum, qui fecit glosam super epistolas sancti Pauli*[109]. Die Randnotiz stammt anscheinend von der Hand des Einsiedler Bibliothekars Heinrich von Ligerz[110] *(Abb. 19)*. Ganz ähnlich wußte am Ende des 15. Jahrhunderts Albrecht von Bonstetten in seiner Klostergeschichte zu berichten: «Sant Dietland … hat glosiert epistolas Pauli»[111]. Vermutlich liegt hier kein unabhängiges Zeugnis vor, sondern Bonstetten dürfte aus derselben Einsiedler Tradition geschöpft haben wie die Marginalie zu Hermanns Chronik. Das sind Nachrichten von unsicherem Wert; sie sollten nicht ungeprüft übernommen werden.

Gegen Tietlands Verfasserschaft spricht zweierlei. Erstens stammen die beiden Handschriften, die den Kommentar überliefern, wie schon gesagt, aus der Würzburger Schreibschule. Zweitens fußt das Werk von Ba und Eins. 38 auf dem Vercelleser Kommentar, der offenbar nicht weit verbreitet, jedoch in Würzburg im 10. Jahrhundert vorhanden war. Beides zusammen könnte dafür sprechen, daß nicht Tietland, sondern ein Würzburger Geist-

107) *paulolum* Eins. 38.

108) Zu Tietland siehe Henggeler, Profeßbuch S. 62 Nr. 2; Keller, Kloster Einsiedeln S. 49 f.; zu dem ihm zugeschriebenen Kommentar Affeldt, Die weltliche Gewalt S. 283 Nr. 49; Wemple, Atto S. 44–47.

109) Georgius Heinricus Pertz, MGH SS 5 (1844) S. 71 Anm. 66 Nr. c; falsch dazu Wemple, Atto S. 46 f. Zum Karlsruher Codex siehe Hoffmann, Südwesten S. 213 f.

110) Zu ihm siehe Meier, Heinrich von Ligerz, bes. Taf. I; Bruckner, Scriptoria 5, Taf. XLVa; Scarpatetti, Katalog 2 Text S. 68 Nr. 173, S. 90 Nr. 243, S. 113 Nr. 309 (keine Abbildung!).

111) Albrecht von Bonstetten, Von der loblichen stiftung des hochwirdigen gotzhus Ainsideln unser lieben Frowen, hrsg. von Büchi, Albrecht von Bonstetten S. 191.

cladibus aestuabit · Utinam impleatur uenter eius· & mittat ineū
iram furoris sui ·, quandam capacitatem siue quia sinum spacios⁹ū
uentrem animae superius intellexim⁹· hoc ergo dicit· ut quia
iam cogitationibus iniquissimis plenus sit· usq· ad summum oris
sui blasphemia cumuletur· siue ira furoris ipsius diaboli animū
r—ion absurde sentimus per quem probantur sci· et pluat super
eum bellum suum; Bellum praemultitudine sua· possu—t
intellegi aduersariae potestates· iste igitur bellum dō i—ferur—T.
quando scōs eius oppugnant·, quod autem ait pluat super eum·
habunde ineum calamitatis miseriam praecatur effundi· siue homo
impius qui bellum blasphemiae i—fest dō· recipiet opus suum· fu
giet arma ferrea· et irruet i—arcum aeneum; Tamquam sidi
ceret· quando putauerit se leuiores calamitates posse fugere in
atrociores incurret· Siue aliter· Si socios & ministros diaboli
fugiat· incurret ipsum principem tenebrarum· & cum sint illi
rebelles i—malicia fortes & duri corde⁹ tamquam arma ferrea· in
peiorem tamen auctorem totius mali uelut in arcum aeneum i—
pingit· quem puto ideo hoc loco arcum nominatum· quia uel
maxime insidius & dolo homines inopinantes interimere non de
sint· Arcu enim inopinantibus plerumq· tela iaciuntur·
Si non liberabitur de manu gladii·, hoc dicit quia r—ion euadet
diabolus mortem perpetuam·, Eductus est & egredies de uagina
sua & fulgorans· & quia dixim⁹ arcum translato nomine diabolū
posse intellegi· qui dum oboedientia transgredit⁹ terminos· & in
superbia elatus medias scae humilitatis transcendit· quasi de uagina
beatae habitationis iusto iudicio dī eductus· atq· expulsus est·
siue eductum de uagina paratum· semper ad interimendum fugien
tem se significatum esse nouerimus· Uulnerabit eum sagitta aenea·
aes diutinum est· huic metallo diabolus comparatur· eo quod imeri

Karlsruhe LB. Aug. perg. 193, p. 66

dentissima dispositione praesciti, praedestinati, vocati, iustificati, glorificati sunt, non dico etiam nondum renati, sed etiam nondum nati, iam filii dei sunt, et omnino perire non possunt.

V Sp. 212A-C: *omnes enim sancti iam praesciti et praedestinati sunt et multi eorum iam vocati atque iustificati sunt; unum autem adhuc non est impletum, quod posuit in fine posuit «illos et glorificabit» – Quicunque igitur in illa providentissima dei dispositione praesciti et praedestinati sunt, vocati et iustificati, hi sunt filii dei, non solum illi, qui nondum sunt renati, et perire omnino non possunt.*

Siehe auch oben S. ### (XII 36).

Augustinus, De diversis quaestionibus.

Vgl. WEMPLE, Atto S. 196.

Augustinus, De doctrina christiana III 3,6, hrsg. von MARTIN, CC 32, S. 80: *Inter percontationem autem et interrogationem hoc veteres interesse dixerunt, quod ad percontationem multa responderi possunt, ad interrogationem vero, aut non aut etiam* (= Hrabanus Maurus, De clericorum institutione c. 52, hrsg. von ZIMPEL S. 412 f.).

V Sp. 214A: *Sane veteres inter percontationem et interrogationem hoc esse voluerunt, quod ad percontationem multa possunt responderi, ad interrogationem vero unum, aut non aut etiam.*

Augustinus, De Genesi ad litteram.

Siehe unten S. ### 14,5 Nam.

Augustinus, De gratia et libero arbitrio.

Siehe oben S. ### Anm. ###.

Augustinus, De libero arbitrio.

Siehe unten S. ### 14,5 Nam.

Augustinus, De nuptiis et concupiscentia I 17, hrsg. von VRBA – ZYCHA, CSEL 42, S. 232: *non enim est ex naturali conubio veniens bonum, sed ex antiquo peccato accidens malum* = ders., Contra Iulianum XIII 40, MIGNE PL 44, 843.

V Sp. 191B: ... *intellexi non esse naturale bonum, sed accidens malum.*

Augustinus, De peccatorum meritis et remissione.

Vgl. WEMPLE, Atto S. 196 oben S. ### Anm. ###; dazu die Einschränkungen oben S. ###.

Augustinus, De praedestinatione sanctorum c. 19, MIGNE PL 44, 975: *gratia vero est ipsius praedicationis effectus.*

V Sp. 210C (zu Rom. 8,29): *Est autem praedestinatio praeparatio gratiae dei. Gratia vero praedestinationis effectus*[93].

93) Vgl. auch Haimo von Auxerre, Expositio in epistolas Pauli, MIGNE PL 117, 456C: *praedestinatio est praeparatio gratiae, gratia autem iam ipsa donatio munerum gratuita.*

appellantur. Philosophi etiã habentes facundiã & scientiam
mundialem. diuites nuncupantur. hi in die resurrectionis
fuerint suscitati. nihil remedii quo saluentur inuenient.
Hereticus & iam quisq. dives potest dici quo multa immo oma
de scae aecclesiae remunerationib. se habere presumit. remis
sionem peccatorum. sci ficatione spi pignus & ia dominici
corporis. & hereditate cum scis angelis regni caelestis;
Hi ergo omnes siue quia cruciis scandalum pacuntur. siue prae
sumptione cordis sui. ut in errore ambulent uentatis trami
tem reliquerunt. siue obscuratum habentes intellectum
proprium libere uoluntatis arbitrium. in infidelitate
perdurant. uel quia abominabiles facti sunt exaltantes cor
suum post somnium mortis. in resurrectione aperiant oculos
suos & nihil inuenient. Adprehendit eum quasi aquarum
pia nocte opprimet eum tempestas. subita egestate dicitur
diuitib. uelut aquam superuenturã significat. qui miseria
& inopinata sibi angustia quae tempestatis nomine dicta
e. nocte idem repente cum nescunt opprimentur. iuxta illud
apostoli. Cum dixerint pax & securitas tunc repentin eis
sup ueniet interitus. Tollet eum uentus urens & auferet.
uelut turbo rapiet eum de loco suo. Uenti nomine sententia
dix. qua uelut pulus quisq. eorum proicitur a facie terrae.
& uentus hic diuinae sententiae urens dicitur. eo quod ad
gehennae uredinem ducit siue compellit. Emittet sup eum &
parcet; uenti utiq. sententiae di siue ipse ds p sententiam iustitiae
suae mittet sup eum poenas. idem meritu facinorum suorum sus
cipiet. Non enim parcet cum redder ei secundum opera sua.
De manu eius fugiens fugiet; & non tenebit inmanu di ut sal
uetur; de qua uelut fugae modo ue loci lapsu in rumam decidet

Karlsruhe LB. Aug. perg. 193, p. 102

Siehe auch oben S. ### (Sicut corpus mortuum), unten S. ### Lantfranch Rom. 1,26

Luculent(i)us, Commentarii.

Siehe unten Edition der Lantfranchglossen S. ###, ### (zu Rom. 12,2 bona).

Marius Victorinus, Commentarium in epistolam Pauli ad Philippenses.

Siehe oben S. ### mit Anm. ###.

Origenes, Homiliae in Lucam 17, hrsg. von RAUER S. 110: *Memini cum interpretarer illud quod ad Corinthios scribitur – gloriam et imperium in saecula saeculorum* = V Sp. 287CD.

Paschasius Radbertus, Epistola ad Fredugardum.

Siehe unten S. ### Lantfranchglossen zu 1. Cor. 11,29 Qui

Petrus Chrysologus, Sermones 36,4, hrsg. von OLIVAR, CC 24, S. 210: *peccatis moriamur et carni, ut vivere possimus in Christo.*

V Sp. 185A: *Ut ergo deo vivere possimus, oportet peccatis moriamur.*

Ps.Augustinus (Quodvultdeus?), Adversus quinque haereses V 6 und 9, hrsg. von BRAUN, CC 60, S. 277 f.: *evangelium per apostolos non exhiberetur, nisi per prophetas ante promitteretur ... quod prophetae praeviderunt et praedixerunt, hoc apostoli viderunt et praedicaverunt.*

V Sp. 130C: *quod prophetae praeviderunt et praedixerunt, hoc apostoli praedicaverunt et viderunt. Non enim per apostolos exhiberetur evangelium, nisi per prophetas ante promitteretur.*

Ps.Hieronymus, Commentarii in epistolas Pauli, MIGNE PL 30, 684B: *Frequenter obsunt, quae prodesse putamus ... sicut et ipse alibi ait: Propter quod ter dominum rogavi, ut discederet a me.*

V Sp. 209A: *frequenter ea petimus, quae nobis prodesse putamus, et tamen obsunt ... cum apostolus ter dominum rogaverit, ut discederet ab eo.*

Ps.Primasius, Commentaria in epistolas Pauli, MIGNE PL 68, 418C: *in altero dedecus, in altero sit insigne virtutis.*

V Sp. 137C: *in altero dedecus est, in altero tamen insigne virtutis.*

Ps.Primasius, Commentaria in epistolas Pauli, MIGNE PL 68, 418D: *nulla maior virtus est quam devicta morte homini vitam perditam reddere.*

V Sp. 137C: *nulla maior virtus esse potest quam mortuo reddere vitam*[99].

Ps.Primasius, Commentaria in epistolas Pauli, MIGNE PL 68, 505D: *non ficte vel sub dolo, quali Iudas tradidit salvatorem.*

V Sp. 283D: *sunt quorundam subdola oscula, sicut Iudae.*

99) Vgl. Pelagius, MIGNE PL Suppl. 1, 1116: *nulla maior virtus est quam quae devicta morte homini perditam reddidit vitam.*

cum merita liberando. Omnes impii demones sunt diaboli. Po
test & hereticus quisque intelligi. in cunis demibus doctrina
spiritus seminatur. in molaris. uero. latent remota & secreta nefanda
misteria. Dicebamque inmidulo meo moriar. & sicut palma mul 5
plicabo dies. In dus dni saluatoris. ecclesia aus potest intelligi.
Hic igitur dns in ecclesia quasi in midulo suo quem sibi feno carnis
humane congessit. & in qua pereat ac fouit filios mon dicitur dum
membra eius quorum ipse caput est utius ac concupiscentis huius
saeculi moriuntur. Sequitur. & sicut palma multiplicabo di 5
es. Igitur post humilitatem ecclesiae quam in midulo super
us dns indicauit. gloriam altitudinis eius. in palma arbore uo
luit ostendere. cuius radix aspera uidetur intra. unde & iam
midulus appellatur. Sed comis pulchra subcado. cum ex resurrec
tione fuerit glorificata palmae celsitudinem obtinebit. id est ut
utum suarum merita consequitur. Quae in palma significa
ntur. siue midulus hic. populus iudeorum potest intelligi.
in hoc igitur nido pati & mori nobis uoluit. sicut ait iudeis.
Moriar & in cruce mea crucifigar. ubi secundu hominē euersatus
& natus sum. & in gentibus ubi palma uictoriae meae crucis que
uexillum erectum est. multiplicabo dies. dicens eis. Ecce ego uo
biscum sum omnibus diebus usq. ad consummationē saeculi. Ra
dix mea aperta ē secus aquas. & ros morabitur in messione mea. la
ctis inationes uirtutis id ē fides qua mihi placere uolo ut omissis im
pietatis placuerunt. patet gentium iquis id ē populis. ut in me scilicet
credant. quib. utiq. in retributione aeterna ros gratiae & munens ego
largiente mē p fluus. siue radix caritatis meae atq. dilectionis.
quae fixa ē in cordibus diligentiū me aperta est meis. ad iquis
eloquiorum meorum. Gloria mea semper in nouabitur. ut et iam 5
ecclesia intelligere possum. gt a qui de patris. & filius cui dic put

Hieronymus, In epistolam ad Ephesios, MIGNE PL 26, 526AB: *Scio me audisse quendam de hoc loco in ecclesia disputantem – cum loci istius interpretatione atque contextu sensus iste non convenit.*

V Sp. 578A: *De eo quod Hieronymus dicit quendam in populo exposuisse – interpretatio non conveniat huic loco.*

Vgl. auch WEMPLE, Atto S. 200.

Hieronymus, In Matthaeum I 6,25, hrsg. von HURST – ADRIAEN, CC 77, S. 40: *labor exercendus est, sollicitudo tollenda* = V Sp. 264B.

Hieronymus, Epistolae 121,8, hrsg. von LABOURT 7, S. 39: *Hanc legem nescit pueritia, ignorat infantia ... Maledicit patri, et parentes verberat* (= Hrabanus Maurus, Enarrationes, MIGNE PL 111, 1416B).

V Sp. 190D: *Hanc igitur legem nescit infantia, ignorat pueritia. Hinc est quod puer maledicit patri et matri, percutit parentes.*

Hieronymus → Origenes, Homiliae in Lucam.

Hrabanus Maurus → Ambrosiaster, Augustinus, Hieronymus.

Vgl. auch WEMPLE, Atto S. 199[96].

Isidor von Sevilla, Etymologiae II 24,6 *Iustitia, qua recte iudicando sua cuique distribuunt*; X 124 *Iustus dictus quia iura custodit*; XVIII 15,2 *iustitia quasi iuris status.*

V Sp. 137D–138A: *Iustitia dicitur quasi iuris status. Iustitia ergo est cum unicuique ius proprium tribuitur*[97]*, unde et iustus dicitur eo quod ius custodiat.*

Vgl. auch WEMPLE, Atto S. 199.

Isidor von Sevilla, Sententiae III 48,10, hrsg. von CAZIER, CC 111, S. 299: *Dum apostolus dicat Non est potestas nisi a deo, quomodo dominus per prophetam de quibusdam potestatibus dicit «Ipsi regnaverunt, sed non ex me»? Quasi diceret non me propitio, etiamsi me irato* usw.[98]

V Sp. 258B: *Sed cum in libro cuiusdam sapientis scriptum sit «Reges regnaverunt, sed non per me, principes exstiterunt et non cognovi», quomodo non est potestas nisi a deo? Sciendum est ergo, quia sunt quae deus propitius ordinat et disponit, sunt quae iratus fieri permittit* usw.

---

96) Die Erklärung der Namensänderung des Paulus (Vercellikommentar Sp. 128D: *In fronte huius epistolae oritur quaestio, quare qui prius Saulus* usw.) braucht nicht auf Hrabanus Maurus (MIGNE PL 111, 1279D) zurückzugehen; auch Sedulius Scottus kommt hier als Quelle in Frage.

97) Die Definition der *iustitia* geht in der lateinischen Tradition auf Cicero zurück (De finibus 5,67,9; BÜCHMANN, Geflügelte Worte S. 596), kann aber auch anderweitig vermittelt worden sein, siehe z. B. Dig. 1,10,1,1: *Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi.*

98) Vgl. WEMPLE, Atto S. 199, wo Sententiae 48,10 statt 48,11 zu lesen ist.

tuta sunt. ; Iremque et ad illam comparationem future re ue
lationis filiorum dei. ubi gloriam eterni illius diei per ceptum
sunt. et mre ipsa beatitudinem possessuri. ; Nox est presens hec
uita. cui fructus sui in futurum absconditi sunt. et ideo adhuc nox
est. qua nondum uidet quod speras. ; Proinde in hac nocte expec
tationis rmni et cantica scripturarum dicta sunt nobis. donec dies
sa nocte fiat ad diem eterne mansionis perueniamus; Qui docet
nos sup iumenta terre et sup uolucres celi erudit nos. Docet com
munib. eruditum subtilioribus docet non solu per nature dona. sed etiã
pgratie munera. Secundũ tropicum uero intellectũ iumenta homi
nes carnales plerumq. intelleguntur. quugule et uenter et luxurie
dediti. Alu autem uolatilibus comparantur. siue propter leuitatẽ
morum. siue propter superbiam qua tumet. est quasi in altum
eleuantur. Vnde dicit apostolus. Nolo altum sapere. sed timẽ in
uangello. Quia quod est in hominibus altum. abominatio est ante
deum. Num in greco superbam. ΥΠΕΡΗΦΑΝΟC dicitur. quod
est super apparens. ut elatam mentem hominis tumidamque signi
ficet. Ibi clamabunt et non exaudiet. propter superbiam malorum.
quod dixit ibi clamabunt. fortasse significare uoluerit locum poenã
rum. ubi non exaudiendi sunt peccatores propter superbiam ma
lorum. siue utrumlibet dixerunt ubi mirus malorum. qua mali boni
et iustis insectationibus iniurias irrogare non desinunt. Noli er
go frustra audiet dñs et omps singulorum causas intuebitur. Hoc ait ad
peccatores persistentes in malis suis non audiri dñs; quo sine causa
que uidetur clament qui non meretur audiri. Etiã cũ diues non con
sideratur iudicare cũ eo et expectare eũ. Quando uidet ob quã non statim
dñs reddit peccatoribus. que merentur nolipusillanimitate frangi
ut in blasphemiã erumpere et dicas dñm in iustũ siue iniquũ. Sed iu
dicare cũ eo debes. id est iudicium eius consentire nec contra eũ prasup

Karlsruhe LB. Aug. pap. 193, p. 158

Gregorius Magnus, Homiliae in Ezechielem.
Vgl. WEMPLE, Atto S. 198.
Gregorius Magnus, Moralia in Iob.
Vgl. WEMPLE, Atto S. 198[94] ~~*in memetipso exstinctus sum, sed vivo, quia essentialiter mortuus non sum*~~) stammt nicht aus den Moralia, sondern aus ~~Gregors des Großen Homiliae in evangelia 32,2, hrsg. von ÉTAIX, CC 141, S. 279.~~; ~~unten S. ### (Sammlung X, Rom. 8,20 vanitati).~~
Haimo von Auxerre; In Isaiam.
Siehe unten S. ~~### Lantfranchglossen 2. Cor. 12,4 paradysum~~.
Haimo von Auxerre, Expositio in epistolas Pauli, MIGNE PL 117, 364C (In epistolam ad Romanos prologus): *Interpretantur autem Romani sublimes sive tonantes.*
V Sp. 127C: *Romani dicti sunt, quod interpretantur sublimes sive tonantes.*
Vgl. auch WEMPLE, Atto S. 199; oben S. ~~### (*concupiscentiam*), ### (*praedestinatio est praeparatio gratiae*)~~.
Haimo von Auxerre, Enarrationes in XII prophetas minores, MIGNE PL 117, 171BC: *Manichaeus Christum non verum, sed phantasticum corpus habuisse delirat.*
V Sp. 184B: *Hoc dicto illorum error destruitur, qui dominum dicunt non verum, sed phantasticum corpus habuisse.*
Heiric von Auxerre[95] (Ps.Beda), Homiliae (subdititiae) nr. 44, MIGNE PL 94, 368CD: *insaniunt Marcionistae et Manichaei, qui eum dicunt non habuisse verum corpus, sed phantasticum.*
V Sp. 184B: *qui dominum dicunt non verum, sed phantasticum corpus habuisse.*
Hieronymus, Contra Vigilantium c. 16, MIGNE PL 23, 352A: *aut scuto aut pedibus mors vitanda est.*
V Sp. 345C: *Mors aut scuto aut pedibus vitatur.*
Hieronymus, In epistulam ad Galatas, hrsg. von RASPANTI, CC 77A, S. 45: *Sciendum vero quod autem, coniunctio, quae in praesenti loco ponitur … superflua sit.*
V Sp. 507C: *Dicit enim beatus Hieronymus: Ista coniunctio, quae est autem, superflua est.*
Vgl. auch WEMPLE, Atto S. 200.

94) Das Gregorzitat im Vercellikommentar Sp. 512C (*non vivo, in memetipso exstinctus sum, sed vivo, quia essentialiter mortuus non sum*) stammt nicht aus den Moralia, sondern aus Gregors des Großen Homiliae in evangelia 32,2, hrsg. von ÉTAIX, CC 141, S. 279.
95) Siehe BARRÉ, Homéliaires S. 166 Nr. 32.

Inter immensas abyssi aquas sint constituta, sed abillis infernis sedib;
nullus homo merito suo liberatus est, nisi gratia dñi nri ihū xpi.
Etmonsolum inquit heliu a tartareis angustiis liberaberis. uerum
etiam inlatissimo refingerii nemore. uelut incampis spēciosis
liber incedes. Requies autem mensae tuae, erit plena pingue
dine. Amoenitatem paradysi & iocunditatem requiem nominan
do significauit, Immensam uero habundantiam uitae beatae
quae esset plena ubertatis pinguedine, ac loci illius felicis
referta deliciis uoluit demonstrare, cuius terram scām mansu
ri secundum repromissionem dñi possidebunt, Causa tua
quasi impii iudicata est, Causam iudicium quere recipies. Iudicio dī
impius & poenarum debitor reus inuentus es. & idcirco secundū
meritum causae tuae iudicium seuerissimum recepisti. Et ubi dictū
est causam iudicium que recipies. Alii dixerunt propter impietatem
munerum quae accipiebant, ubi sub pluralitate locutionis scm iob
heliu uidetur sibi ferire sermonibus. Nonte ergo superet ira ut
aliquem opprimas. nec magnitudo donorum inclinete, Docetur
abheliu uir patientiae & integritatis uirtute fortissimus, Optimus
iudex est, qui his pessimis iracundia & cupiditate duobus uitiis
nonteneatur, quibus hoc loco abheliu sēs uir correptus arguitur,
Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omis robustos
fortitudine, Ideest nec paruos nec magnos tua iniustitia opprimas
dominatione, ut omnes motus depone fortitudinae superbiae
roborem. Ne protrahas noctem ut ascendant populi pro eis, Iam
sufficit huc usque in hac certare uixisse, iam ad lucem prudentiae
& iustitiae uenire contende, siue noctem quam tibi ex diuersis
peccatis contexuisti, utinca uelut incomanuis ac iugibus & per
pétuis tenebris ambulares. Iam queso ait ne adhuc protrahas,
& tamquam restem addendo peccata peccatis in longum dilatā
tis

Karlsruhe LB Aug. pap. 193, p. 162

V Sp. 180C (zu Rom. 5,20): *Lex enim minabatur, sed non opitulabatur; iubebat, sed non sanabat; ostendebat languorem, sed non auferebat.*

Augustinus, Quaestiones in Heptateuchum II (Quaestiones Exodi) qu. 172, hrsg. von FRAIPONT, CC 33, S. 150: *cum decem verba legis acceperit* (= Hrabanus Maurus, In Exodum, MIGNE PL 108, 240B).

V Sp. 126B: *suscepti ab eremo decem verba legis acceperunt.*

Siehe auch oben S. ### ### (*omnis homo advena*).

Augustinus, Sermones.

Vgl. WEMPLE, Atto S. 197; oben S. ### (*concupiscendo*); unten S. ### (Sammlung X Rom. 7,13 *UT FIAT*).

Beda, Allegorica expositio in Cantica canticorum.

Siehe unten S. ### Lantfranch Edition Rom. 1,16.

Beda, De templo I, hrsg. von HURST, CC 119A, S. 172 f.: *populus ab Aegypto liberatus in figuram praesentis ecclesiae quadraginta annis in heremo multis laboribus exercebatur.*

V Sp. 126B: *fideles liberati ab Aegyptiaca, id est daemonum servitute ... susceptique ab eremo praesentis ecclesiae.*

Beda, VIII Quaestiones.

Siehe unten S. ### «Lantfranch»

Cassianus, Collationes XX 7,1, hrsg. von PETSCHENIG – KREUZ, CSEL 13, S. 560: *vitiosorum actuum recordatione mordemur.*

V Sp. 187C: *in praeteritorum suorum malorum actuum recordatione confundebantur.*

Cassiodorus, Expositio psalmorum, ps. 36,4, hrsg. von ADRIAEN, CC 97, S. 326: *Ita singulis quibusque sententiis ad aeternam vitam informatur animus christiani.*

V Sp. 126B: *decem epistolarum sententiis informarentur ad vitam aeternam.*

Claudius von Turin, Kommentare zu den Paulusbriefen.

Vgl. WEMPLE, Atto S. 197; weitere Belege in der Edition der Lantfranchglosssen unten S. ###

Facundus von Hermiane, Pro defensione trium capitulorum.

Siehe unten S. ### Lantfranch Edition

Fulgentius von Ruspe, De veritate praedestinationis et gratiae dei I 8 (IV), hrsg. von FRAIPONT, CC 91A, S. 463: *Sic enim secundum electionem propositum dei mansit.*

V Sp. 220D: *Sed mansit propositum dei secundum electionem.*

Fulgentius von Ruspe, Libri III ad Monimum.

Vgl. WEMPLE, Atto S. 198.

Gregorius Magnus, Homiliae in evangelia.

Vgl. WEMPLE, Atto S. 198; unten S. ### Anm. ### (*non vivo*).

illud quod sequitur dō dicente. Posui uectem & ostia. Inter
quos conclusit ostium mare. seculum hoc scripture diuina e
frequenter mare appellant ut & iam sōs dauid ait. hoc mare
magnum & spatiosum manibus. tenque. qui descendunt mare
in nubibus. & habacuc. Misisti in mare equos tuos. & esuas.
Occidit eo & cum qui in mare est. Proinde hoc mare preceptis diui
nis uelut quibusdam limitibus sacrorum eloquiorū concluditur
ut deinceps cordis sui ubi cogitationibus uelut exemine curisque
illecebris mundiales uoluptatū delectatione concipiebat. Iam non
inopus quasi parturiendo erumperet seque effunderet indiuer
si facinoris perpetranda. & ideo cum audisset propheta
mundum credentem dō hoc bonum unse communeque possidere
gratulans ait ad dn̄m. Tu confirmasti in nutrite tuamare. Mundū
dico fidelem sc̄e ecclesiae populum. qui mare specialiter dicitur
& habitat in hoc mundo. & iste est ille mundus fidelium. de quo
dns ait. Sic enim dilexit dr̄ hunc mundum ut filium suum unige
nitum daret pro eo. est & mundus incredulorum. de quo simi
liter dns ait discipulos suos. Si mundus uos odit. scitote
quia priorem me odio habuit. & cetera. Sic itaque duos mun
dos populorum in hoc corporali & animali mundo dicimus
habitare. qui & duo maria. secundum exemplum sepe
nus positum dici possunt. ab hoc scilicet mari aquarum. me
taforice nomen accipientes. qua et domus bona siue mala
& cuncta optima siue pessima. Mare tropice dicuntur popu
li fluctuantes qui in hac uite inquieto motu incerto que
iactantur. Cum ponerem nubem uestimentum eius & caligine
illud uelut pannis infantie obuoluerem. Nubem omnia oper
antem spm̄ sem̄ creaturis omnibus infusum ac super fusum
accipiamus de quo ait. Spūs dnī superferebatur super aquas

Karlsruhe LB Aug. perg. 193, p. 182

Augustinus, De sermone domini in monte

Vgl. WEMPLE, Atto S. 196.

Augustinus, De spiritu et littera 19,34, hrsg. von VRBA – ZYCHA, CSEL 60, S. 187: *Lex ergo data est, ut gratia quaereretur; gratia data est, ut lex impleretur* = V Sp. 180C (zu Rom. 5,20).

Vgl. auch oben S. ~~### (iubendo et minando), ###~~.

Augustinus, Enarrationes in psalmos.

Vgl. WEMPLE, Atto S. 196.

Augustinus, Enchiridion XVIII 68, hrsg. von EVANS, CC 46, S. 86f. (oder De octo Dulcitii quaestionibus I 11–13, hrsg. von MUTZENBECHER, CC 44A, S. 267f.): *Ignis enim de quo eo loco est locutus apostolus, talis debet intelligi, ut ambo per eum transeant, id est qui aedificat super hoc fundamentum aurum argentum lapides pretiosos, et qui aedificat lignum faenum stipulam ... Non ergo unius eorum, sed utriusque opus ignis probabit. Est quidam ignis temptatio tribulationis, de quo aperte alio loco scriptum est: Vasa figuli probat fornax et homines iustos temptatio tribulationis. Iste ignis in hac interim vita facit quod apostolus dixit ... Tale aliquid etiam post hanc vitam fieri incredibile non est.* V Sp. 320AB: *Sciendum vero quia, ut dicit beatus Augustinus, ille hoc loco ignis intelligendus est, per quem ambo transeant, id est, qui aedificat aurum, argentum, lapides pretiosos, et qui ligna fenum et stipulam ... Ignis ergo in hoc loco tentatio tribulationis intelligitur, de quo alibi dicitur: Vasa figulli probat fornax, et homines iustos tentatio tribulationis. Iste ignis in hac interim vita facit, quod hic dicit apostolus. Non tamen est incredibile, quod post hanc vitam id ipsum faciat.*

Vgl. WEMPLE, Atto S. 196.

Augustinus, Epistulae 194,5,20, hrsg. von GOLDBACHER, CSEL 57, S. 191: *quis non eum congruentissime et consequenter addere iudicaret, si diceret Stipendium autem iustitiae vita aeterna?*

V Sp. 188B (zu Rom. 6,23): *consequens erat ut diceret, stipendium iustitiae, vita aeterna.*

Augustinus, Epistolae ad Romanos inchoata expositio c. 1, hrsg. von DIVJAK, CSEL 84, S. 146: *sicut alio loco dicit, pro ipso domino legatione fungens, hoc est pro lapide angulari.*

V Sp. 128C: *quasi pro lapide angulari domino videlicet Iesu Christo legatione fungens, sicut ipse dicit.*

Siehe auch unten S. ~~### Lantfranch (Rom. 1,3; 1,5 usw.)~~.

Augustinus, In epistolam Iohannis ad Parthos tractatus X.

Siehe unten S. ~~### Lantfranchglossen zu (2. Cor. 12,9 *GRATIA*)~~.

Augustinus, In Iohannis evangelium tractatus CXXIV, tract. III 14, hrsg. von WILLEMS, CC 36, S. 26: *Lex minabatur, non opitulabatur; iubebat, non sanabat; languorem ostendebat, non auferebat.*

idest esurientes iustitiam · Et seminauerunt agros & plantauerunt uineas · & fecerunt fructum natiuitatis · & benedixit eos et multiplicati sunt nimis · Quia ergo mente spiritaliter nunc ubique positam contuetur aecclesiā · uidet terram eius que fuit dō aliquando deserta · nunc predicas omnib · spiritalib · copiis abundare · Sic itaq · predictas stillas roris de caelo defluentes suscepit ecclesia · & secundum iudicum librum quod tempore gedeon factum ducis legimus · ros unius ouiculę gemisque modicae · totam terram xpō credentem qui rosē gratia benedictionis infudit · & impletum est illud mysterium quod psalmista praedixerat dicens · sicut ros hermon · Hermon utique mons qui interpretatur anathema aecclesiā significat altitudine sua populum iudeorum · illius ergo ros gratię uidelicet et benedictionis descendit in montem sion · Sion nāq · mons excelsus uirtutibus atq · sublimis ecclesia est · In quo constituta est specula contemplationis futura credentium · Unde & ipsam uirtutem speciei sion interpretatur · & ut nosse mus primum roris istius nomen ait psalmista · Quoniam illic quidem mandauit dns benedictionem & uitam usque in aeternum · Et sequitur dicente dnō · & gelu de caelo quis genuit · Hoc igitur modo de caelo obdurationis sententia sacris legi feriuntur · quod utique malum iuste eis adō dicatur pro creari · ut pharaoni scilicet & iudeis · quos propter infidelitatem suam & animiam obstinationem cordis legimus obduratos · Sequitur deinuscemodi dicente dnō · In similitudinem lapidis aquae densantur · Nomine aquarum secundum scripturam auctoritatem populi intelleguntur · sicut iohannes apostolus · aque autem populi sunt · & dauid inquit addnm · libera me de aquis multis · de manu filiorum alienorum · Debis ergo

Karlsruhe LB. Aug. perg. ~~193~~ 193, p. 198

frei umgegangen ist) direkt aus Augustin geschöpft oder ihn nur durch die Vermittlung des Claudius gekannt hat[90].

Soweit bisher bekannt, sind in den selbständigen Teilen des Vercellikommentars (d. h. in den Kommentaren zu den ersten sechs Paulusbriefen) die folgenden Quellen benutzt worden[91].

Ambrosiaster, In epistolas b. Pauli.

Vgl. WEMPLE, Atto S. 195, doch siehe oben S. ###.

Ambrosius, Apologia David altera 12,70, hrsg. von SCHENKL, CSEL 32,2, S. 406: *illi* (scil. *Manichaei*) *enim dicunt alterum deum veteris, alterum novi esse testamenti.*

V Sp. 130CD: *Hoc etiam dicto destruitur error Manichaeorum ... et eorum, qui asserunt alterum esse deum novi et alterum veteris testamenti* (zu Rom. 1,2)[92].

Arnobius Junior, Commentarii in psalmos.

Siehe oben S. ### (*implere non potuit*).

Augustinus, Contra duas epistolas Pelagianorum.

Vgl. WEMPLE, Atto S. 196, dazu siehe die Einschränkungen oben S. ###.

Augustinus, Contra Faustum Manichaeum XIV 7, hrsg. von ZYCHA, CSEL 25, S. 409: *sciebat ... futuros haereticos qui dicerent.*

V Sp. 196D–197A (zu Rom. 7,24): *praevidit enim per spiritum sanctum futuros haereticos qui dicerent.*

Vgl. WEMPLE, Atto S. 196.

Augustinus, Contra Iulianum ? Augustinus, De nuptiis et concupiscentia.

Augustinus, De bono coniugali XXI 25, hrsg. von ZYCHA, CSEL 41, S. 220: *Penuriam quippe pati quorumcumque hominum est, sed scire penuriam pati magnorum est. Sic et abundare quis non potest? Scire autem abundare nonnisi eorum est, quos abundantia non corrumpit.*

V Sp. 605D–606A: *Sic et abundare quisque potest, scire autem abundare non est nisi eorum, quos abundantia non corrumpit.*

Augustinus, De civitate dei.

Vgl. WEMPLE, Atto S. 196.

Augustinus, De correptione et gratia IX 23, MIGNE PL 44, 930: *omnes iam praesciti ac praedestinati sunt et multi iam vocati atque iustificati; quod autem posuit in fine «illos et glorificavit» – Quicumque ergo in dei provi-*

90) Nebenbei sei bemerkt, daß *non ait consumptio sed cognitio* (MIGNE PL 134, 160A) Augustins De gratia et libero arbitrio X 20 (MIGNE PL 44, 894) entliehen ist.

91) Vollständigkeit der Nachweise ist nicht beabsichtigt. Vgl. außerdem die Angaben zu den Lantfranchzitaten unten S. ###.

92) Der Text des Vercellikommentars geht teilweise auch auf Ps.Primasius, Commentaria, MIGNE PL 68, 417A, bzw. Pelagius zurück.

tificet · & aram tuam congregęt · sicut apostoli & post apostolos
multi fecere doctorum · Penna struthionum similis est pennis
erodii et accipitris · Herodionum genera tria esse dicuntur ·,
Vnum horum album esse colorē · quidā ferunt · Alium uero qua
si gruis quibusdam diuersorū · colorū uarium; Tertiū quoq · geñ
nigrū adfirmant · quod sit non solum uelox & saeuum ad praedam
coitus ex oculis eius sanguis ebulliat; herodion in psalmo centesimo
tertio tricesimo nominatur · erōdii domus dux est eorum; Cū de ligus
dñi propheta tropicos loquitur · innumeris quoque · cande ittero
nomio ubi aues immundae ne in cibum sumantur mosses phibet &
haec similiter ponitur; Accipitrum etiam aliquot sunt formae uel
genera; His ergo rapacissimis auibus uenatu & praeda uiuentibus
impennis struthio comparatur · sicut & alii dixerunt · Struthio mixtae
alis erodionis & accipitris; Igitur struthionem secundum spiritalem intellegentiam sensus que diuinos ecclesiam non absurde
sentimus · quae perlauacrum regenerationis et uerbum munda in
xpō effecta est; Quae similem quidem pennam habet pennis
auium quae carnibus uescuntur et sanguine; sed illae remigio
alarum in hoc aere uelut in pelago id agunt ut de terrestribus auibus
praedam capiant · unde sub hac figura inimici nri spiritales
intelleguntur; Struthio uero longe dissimili modo pennis suis
utitur · eo quod eas uelut perfidem & speciem duorum testamen
torum gubernaculis uiuens habitantem extendat; haec ergo
auis ait dns ad iob quando dereliquit inter ova sua · ut forsitan
impuluere calefaciat ea · Ova siue filios ut in subsequentibus dicitur
nouam creaturā · atque in xpō regeneratam · candidam progeniem
scę aecclesiae intellegere debemus; sed in nouis illos esse nouerim
qui doctrina cotidiana quasi foetu quodam aecclesiae matris

Karlsruhe LB. Aug. perg. 193 p. 220

Posteingang (Zweizeilige E-Mail-Ansicht) Elemente 1 bis 24 von 38

Neu | Hilfe | Abmelden

Von	Erhalten
Betreff	

Robert Babcock Re: Boethius und Cicero	Mi 06.08.2008 21:22	
caminius@bellsouth.net Re: good correspondent	So 31.08.2008 03:41	
Geisler, Annette Leimabdrucke	Mo 01.09.2008 15:07	
mlcolker Re: Fragmente und Ortsnamen	Di 07.10.2008 15:20	
handschriften@wlb-stuttgart.... Re: AW: Cod. fragm. 76	Mo 27.10.2008 08:37	
Daniel Stihler Re: Mittelalterliche Fragmente im Stadtarchiv	Mo 27.10.2008 08:45	
p-nowak@gmx.de Re: <ps.isidorfragm.	Sa 28.03.2009 21:27	
LBA-Server Anmeldung Datenbank LBA	Mi 01.04.2009 11:32	
Fabrizio CRIVELLO Re: Trento W 1808	Sa 18.04.2009 16:42	
Charwat, Elaine Regensburg fragment	Mi 22.04.2009 13:06	
Charwat, Elaine RE: Regensburg fragment	Fr 24.04.2009 16:09	
Prof. Dr. Heinrich Dormeier [Fwd: Vercelli, Cod. LXII]	So 26.04.2009 18:08	
Barbara Kausch [Fwd: fragmente gerbert de aurillac]	Mi 13.05.2009 11:19	
Matthias Ludwig gerbert-fragmente	Do 14.05.2009 13:48	
Przemyslaw Nowak AW: Fragm. des Decretum Burchardi in Ungarn	Do 14.05.2009 21:19	
Angelika Pabel Ihre Brief vom 12.5.09: Digitalisate	Fr 15.05.2009 13:20	
Special Collections (Library) RE: Regensburg fragment	Di 19.05.2009 12:32	
O'Riain, Padraig Litanei Fragment	Mi 20.05.2009 12:46	
reproductions-weborders@bl... Out of Office AutoReply: 09W07777P_Imaging_order	Sa 23.05.2009 12:03	
reproductions-weborders@bl... 09W07777P_Imaging_order	Sa 23.05.2009 12:03	
O'Riain, Padraig RE: Litanei Fragment	Mo 25.05.2009 13:02	
Angelika Pabel Digitalisate	Mo 25.05.2009 15:31	
HOWARD KAMINSKY Peggy Brown's request for help	**Mi 27.05.2009 04:...**	
Ina Guhl von Hotelreservi... Buchen Sie jetzt Ihren günstigen 4*Familienurlaub	**Mi 27.05.2009 10:...**	

Peggy Brown's request for help

HOWARD KAMINSKY [caminius@bellsouth.net]

An: Hoffmann, Hartmut

Cc:

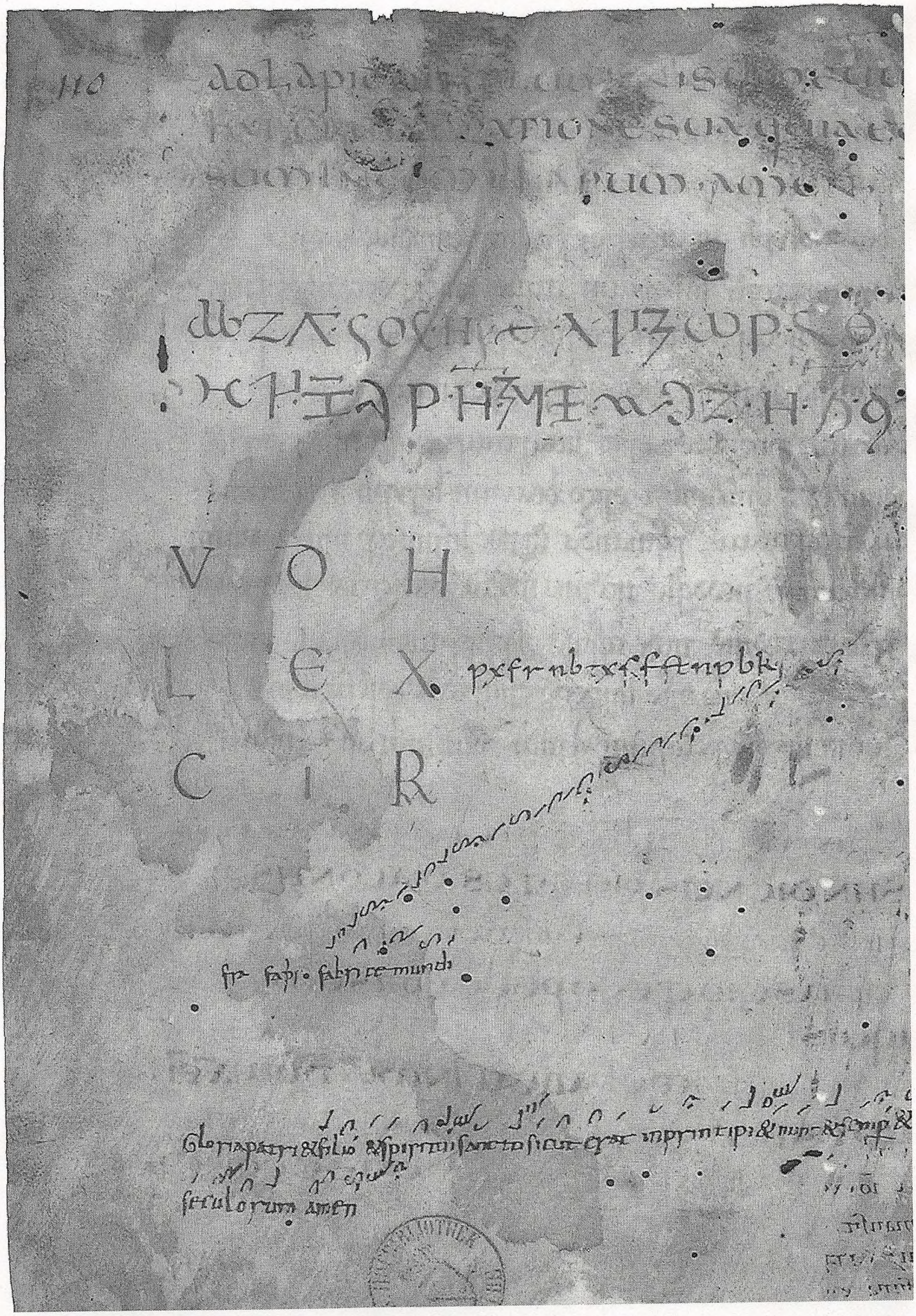
Hartmut - here is Peggy's message- H

Dear Howard,

Those dratted people who are doing Google Books don't count on those of us who have friends. I am looking for the source of "mundus caro demonias diversa movent prelia," which turns up in various of their books, and which in one (where they couldn't hide everything) is said to be a proverb from the late 13th century. It does turn up in a slightly different form in Fauvel, at the beginning of the 14th century. But it also says that in your edition of Simon de Cramaud's *De substraccione obedientie* it appears on p. 95. I figure you must have located it precisely, and since Google just gives a reference to the page, I turn to the author. I'd be most happy for any information. The phrase appears in a woodblock often used by Thielman Kerver and his widow to accompany the ninth and last lesson for the office of the dead (Job 10:18-22). The quatrains that Kerver used in conjunction with the pictures were taken over in the Gouffier Morgan Hours I am working on, and I am trying to nail these little bits and pieces down. Any help gratefully appreciated.

This sort of sleuthing is about all I am up to at the moment since somehow I caught a horrible summer cold, and my head is fried. Oh well, this too shall pass . . .

All the best and thanks in advance, Peggy

V O H
L E X.
C I R

mentar auf den Kommentar des Claudius von Turin zurückgeht, übertrieb dabei jedoch dessen Einfluß[73].

Nützlicher scheinen auf den ersten Blick die einschlägigen Mitteilungen von Suzanne Fonay Wemple zu sein, doch da sie «Attos» Zitate und deren Vorlagen nicht im Wortlaut bietet, sich auch mancherlei Fehler in Band- und Seitenangaben leistet, kann man ihre Behauptungen nicht immer nachvollziehen[74]. Im Vercellikommentar heißt es unter Berufung auf Augustins De Genesi ad litteram: *Omnis Israel, id est ex reliquiis Israel secundum carnem et plenitudinem gentium quoniam*[75] *in fide Christi secundum spiritum sanctum*[76] *Israel*[77]. Nach Wemple soll es sich um ein Zitat aus De Genesi ad litteram 9,11 handeln. Indessen hatte schon der Verfasser des Vercellikommentars eine falsche Quellenangabe gemacht, denn der Satz stammt in Wirklichkeit aus einem anderen Werk des Kirchenvaters, nämlich aus seinen Quaestiones in Heptateuchum I 148[78]. Nicht einleuchtend sind Wemples Hinweise[79] auf angebliche Zeugnisse aus den folgenden Schriften Augustins[80]: De peccatorum meritis et remissione 2,7,9 und 2,10,12; Contra duas epistolas Pelagianorum 4,4,7 (so müßte es heißen, nicht 4,3,7); De libero arbitrio 1,13,27[81]; Epistolae 3,194,5,19. Das Origeneszitat zu Rom. 2,12 in V Sp. 149B[82] stammt nicht, wie Wemple angibt, aus der entsprechenden Erklärung des Origenes[83] – dort steht etwas ganz anderes –, sondern wahr-

73) Vgl. auch HEIL, Kompilation S. 224–232; die Edition des Kommentars des Claudius zu Rom. 11 [Heil S. 237–246] ist fehlerhaft und dilettantisch.

74) WEMPLE, Atto, bes. S. 195–200.

75) *quae* Augustinus.

76) *sunt* Augustinus.

77) MIGNE PL 134, 244D–245A.

78) Augustinus, Quaestiones in Heptateuchum I 148, hrsg. von FRAIPONT, CC 33, S. 56 f.

79) WEMPLE, Atto S. 196.

80) Ebenfalls nicht nachzuvollziehen ist WEMPLES Behauptung (Atto S. 198), daß in einem Textstück des Vercellikommentars (Sp. 221A) die Expositio in epistolam b. Pauli ad Romanos des Florus von Lyon (MIGNE PL 119, 303C) benutzt worden sei. Ein Vergleich der zitierten Mignespalten (es geht um Erläuterungen zu Rom. 9,9–11) ergibt keine Übereinstimmung.

81) Der Gemeinplatz des Vercellikommentars *iustitia ergo est, cum unicuique proprium ius tribuitur* (MIGNE PL 134, 137D–138A) braucht nicht aus Augustins Schrift entlehnt worden zu sein, wo zudem die Formulierung wesentlich anders ist. Siehe unten S. ###.

82) MIGNE PL 134, 149B: *unde Origenes dicit: non mihi videtur apostolus ita sensisse, sed in eo quod dicit «iudicabuntur» subaudiendum est quod pereant – neque peccatores in concilio iustorum.*

83) BAMMEL, Römerbriefkommentar Buch 1–3, S. 131.